



รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การใช้ Soft Power ในการส่งเสริมความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศ: กรณีศึกษา Indian Council for
Cultural Relations (ICCR)

จัดทำโดย นางสาวรัชณี เอื้อไพโรจน์กิจ
รหัส 14023

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 14 ปี 2565
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ



รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การใช้ Soft Power ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: กรณีศึกษา
Indian Council for Cultural Relations (ICCR)

จัดทำโดย นางสาวรัชณี เอื้อไพโรจน์กิจ
รหัส 14023

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 14 ปี 2565
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา



เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....

(รองศาสตราจารย์ ดร. รุ่งพงษ์ ชัยนาม)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูต กิตติพงษ์ ณ ระนอง)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(ศาสตราจารย์ ดร. พลภัทร บุราคม)

อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

Soft power เป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงกันมากในช่วงระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ด้วยกระแสความนิยมใน (กลุ่ม) ศิลปินนักร้องนักแสดงชาวเกาหลีใต้ที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงและมีชื่อเสียงไปทั่วโลก ส่งผลให้เกิดความนิยมในองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องตามมา ซึ่งรวมถึงมุมมองเชิงบวกในแง่ภาพลักษณ์โดยรวมต่อประเทศนั้นและการยอมรับจากนานาประเทศเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

ในความเป็นจริงแล้ว soft power นั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ได้มีการพูดถึงมาแล้วกว่าสามทศวรรษ โดยคำนิยามที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปคือ อำนาจที่ทำให้ผู้อื่นยินดีปฏิบัติตามความต้องการของเรา โดยไม่จำเป็นต้องมีการบังคับหรือมีข้อแลกเปลี่ยน หรืออีกนัยหนึ่ง คือการทำให้ผู้อื่นมีความพอใจในการเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการของเราโดยใช้อำนาจในการดึงดูดเพื่อนำไปสู่การยอมรับหรือยอมตาม โดยแหล่งที่มาของ soft power ได้แก่ วัฒนธรรม ค่านิยมทางการเมือง และนโยบายการต่างประเทศที่โดดเด่น ซึ่งแต่ละประเทศต่างก็มีต้นทุนของ soft power ที่มากน้อยแตกต่างกันไปตามพื้นฐานด้านอารยธรรม ประวัติศาสตร์ความเป็นมา รวมถึงพัฒนาการในด้านการเมือง เศรษฐกิจและอื่น ๆ

อินเดียเป็นประเทศหนึ่งที่ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก และได้มีการใช้ทรัพยากรที่มีใช้อำนาจทางการทหารมาตั้งแต่โบราณกาลก่อนถึงยุคการจัดตั้งเป็นรัฐสมัยใหม่ดังเช่นในปัจจุบัน ดังคำกล่าวโบราณของอินเดียในภาษาฮินดีที่ว่า “Jahan kaam aaye sui kaha kare talwari” แปลว่า “หากการสำเร็จได้โดยใช้เข็ม ก็ไม่จำเป็นต้องใช้ดาบ” อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดของอินเดียที่มีมาแต่โบราณในการใช้อำนาจที่มีความนุ่มนวลเพื่อมีอิทธิพลเหนือประเทศอื่นโดยไม่ใช้กำลัง และเมื่อได้รับเอกราชจากอังกฤษ อินเดียได้ตั้ง Indian Council for Cultural Relations (ICCR) ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมกับนานาประเทศ โดยมีศูนย์วัฒนธรรมอินเดียในประเทศต่าง ๆ เป็นหน่วยขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของอินเดียให้เป็นที่รู้จักทั่วโลกโดยใช้ต้นทุนทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีอยู่

จากการศึกษาพบว่า ในช่วงเริ่มก่อตั้งประเทศ soft power ของอินเดียเกิดขึ้นจากแนวความคิดในการผดุงความยุติธรรมและความเท่าเทียมของมหาตมะคานธีและการดำเนินนโยบายการต่างประเทศเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์เฉพาะหน้าต่าง ๆ ของประเทศในขณะนั้น ซึ่งเป็นไปเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก ต่อมา อินเดียได้ใช้นโยบายเปิดเสรีทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เป็นปัจจัยในการสร้างอำนาจดึงดูดนานาประเทศให้เข้ามาลงทุนและทำการค้า และเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมาเองที่อินเดียได้เริ่มผลักดัน soft power ของตนอย่างจริงจังผ่าน ICCR ซึ่งทำให้อินเดีย ‘visible’ มากขึ้น และเมื่อผนวกกับความเข้มแข็งของรัฐบาลภายใต้นายกรัฐมนตรี Narendra Modi ก็ยิ่งทำให้อินเดีย

ปรับเปลี่ยนรูปโฉมของตนเองเป็นอินเดียใหม่ที่มีบุคลิกโดดเด่นมากขึ้นในเวทีระหว่างประเทศ โดยมีหลายกิจกรรมที่ถือได้ว่าประสบความสำเร็จในการสร้างการรับรู้และความตระหนักรู้เกี่ยวกับอินเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผลักดันวันโยคะสากลและจัดกิจกรรมทั่วโลกอย่างต่อเนื่อง การใช้ประโยชน์จากชาวอินเดียโพ้นทะเลเพื่อเป็นตัวแทนในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของอินเดียในประเทศต่าง ๆ การใช้ศาสนาในการเชื่อมโยงในระดับประชาชน ส่วนกิจกรรมแลกเปลี่ยนทางวิชาการระหว่างสถาบันการศึกษาและการตั้งศูนย์อินเดียศึกษา การแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมและการส่งเสริมภาษาสันสกฤตโดยศูนย์วัฒนธรรมอินเดียในต่างประเทศนั้น อาจไม่สามารถเห็นผลเป็นที่ประจักษ์ได้ในทันที แต่ก็เป็นการดำเนินการต่อเนื่องในลักษณะ ‘น้ำซึมบ่อทราย’ ซึ่งจะค่อย ๆ ส่งผลในทางบวกแก่อินเดียในระยะยาว

ไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดียและมีวัฒนธรรมประเพณี ศาสนา อาหาร สถานที่ท่องเที่ยว เป็นแหล่งทรัพยากร soft power ที่สำคัญ จึงอาจพิจารณาแนวทางที่จะนำแนวทางของอินเดียที่ประสบผลสำเร็จมาปรับใช้ในการดำเนินนโยบายของไทยได้ โดยปัจจุบัน รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมภาพลักษณ์ประเทศผ่านสื่อบันเทิงในลักษณะอำนาจละมุนขึ้นภายใต้คณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ และล่าสุด ได้แต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศด้วย Soft Power จึงเห็นควรพิจารณาต่อยอดการดำเนินการดังกล่าวโดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ (1) พิจารณาเลือกทรัพยากรที่เป็น ‘winner’ ในการส่งเสริมภาพลักษณ์และผลักดัน soft power ของไทย ดังเช่นที่อินเดียได้คัดเลือกทรัพยากรที่โดดเด่น อาทิ โยคะ อินเดียโพ้นทะเล ศาสนา เพื่อประชาสัมพันธ์อย่างจริงจังต่อเนื่องทั้งในและต่างประเทศ (2) ตั้งคณะทำงานในแต่ละด้าน ประกอบด้วยผู้มีวิสัยทัศน์และผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ คล้ายองค์ประกอบของสมัชชาใหญ่ของ ICCR เพื่อจัดทำข้อเสนอ ระบุทรัพยากรที่พึงใช้ แนวทางไปสู่เป้าหมายดังกล่าว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (3) พิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งหน่วยงานดูแลด้านการประชาสัมพันธ์ soft power ของไทย ในลักษณะคล้าย ICCR (4) ให้อำนาจแก่คณะกรรมการนโยบายส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศด้วย Soft Power ในการกำกับดูแลภาพรวมการดำเนินงานในภาพใหญ่ เพื่อบูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งองค์การไม่ทำงานซ้ำซ้อนกัน ส่วนข้อเสนอแนะในการดำเนินการ อาจพิจารณา (1) ใช้ new media และสื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์อย่างแนบเนียนและนุ่มนวล อาทิ การเสนอเนื้อหาผ่านผู้มีอิทธิพลในสื่อ (social media influencer) (2) สร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยบูรณาการทั้งในด้านการทำงานและงบประมาณ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์และประสิทธิภาพของการดำเนินการมากขึ้น และ (3) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้และนำนโยบายและแนวปฏิบัติในต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จมาปรับใช้ในประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้ สำเร็จด้วยดีจากการที่ผู้เขียนได้รับโอกาส การสนับสนุน ความร่วมมือ และคำแนะนำจากบุคคลหลายท่าน ผู้เขียนขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ ที่ปรึกษาทั้งสามท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร. รุ่งพงษ์ ชัยนาม เอกอัครราชทูต กิตติพงษ์ ณ ระนอง และ ศาสตราจารย์ ดร. พลภัทร บุราคม ที่กรุณาให้คำปรึกษาและข้อคิดเห็นที่เป็น ประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำรายงานในครั้งนี้

ผู้เขียนขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชา คือ นางสาวภัทรัตน์ หงษ์ทอง เอกอัครราชทูต ณ กรุงนิวเดลี ที่สนับสนุนให้ผู้เขียนเข้ารับการศึกษาระดับปริญญาโทในหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 14 ปี 2565 และให้ความเห็นชอบในการจัดทำรายงานฉบับนี้ และขอขอบคุณพี่ ๆ น้อง ๆ ข้าราชการที่ สถานเอกอัครราชทูตฯ ซึ่งแบกรับภาระงานในช่วงที่ผู้เขียนเข้าร่วมการอบรมในหลักสูตรดังกล่าว รวมทั้งท่านวิทยากร เพื่อนร่วมรุ่น ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่านจากสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์ วัชรูปการ ที่ทำให้ผู้เขียนได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนมิตรภาพและกำลังใจที่ดี ตลอดระยะเวลาการฝึกอบรมในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ ครอบครัว และคู่ชีวิต ที่ให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจที่สำคัญในความสำเร็จครั้งนี้

หากว่ารายงานฉบับนี้จะได้ส่งผลประโยชน์หรือสร้างคุณประโยชน์ใด ๆ ผู้เขียนขอขอบคุณ ความดีทั้งหมดให้แก่ทุกท่านที่ได้กล่าวมาข้างต้น และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับประโยชน์จากรายงานการศึกษาฉบับนี้บ้างไม่มากก็น้อย

รัชนี้ เอื้อไพโรจน์กิจ

กันยายน 2565

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการศึกษา	3
1.3 สมมติฐานการศึกษา	3
1.4 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา	4
1.5 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.6 ประโยชน์ของการศึกษา	4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดทฤษฎี	5
2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
2.3 สรุปกรอบแนวคิด	15
บทที่ 3 ผลการศึกษา	16
3.1 ภาพรวมนโยบาย soft power ของอินเดีย	16
3.2 โครงสร้างและแนวทางการดำเนินงานของ ICCR	28
3.3 ผลการผลักดันนโยบาย soft power ของอินเดีย	44
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	50
4.1 สรุปผลการศึกษา	50
4.2 ข้อเสนอแนะ	51
บรรณานุกรม	55
ประวัติผู้เขียน	59

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	รูปแบบการดำเนินการและทรัพยากรที่มักใช้สำหรับสร้าง hard และ soft power	5
ตารางที่ 2	อำนาจ 3 แบบ	8
ตารางที่ 3	รายชื่อศูนย์วัฒนธรรมอินเดียในต่างประเทศ	33
ตารางที่ 4	โครงการทุนการศึกษาภายใต้ความดูแลของ ICCR	37
ตารางที่ 5	จำนวนทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศใน ค.ศ. 2018	38
ตารางที่ 6	รายชื่อประเทศที่เข้าร่วมงานเทศกาล International Ramayana ใน ค.ศ. 2018	41
ตารางที่ 7	อันดับ Global Soft Power Index ของอินเดีย ค.ศ. 2010-2022	46

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	กิจกรรมของ ICCR	36
ภาพที่ 2	ตัวอย่างกิจกรรมที่จัดโดยศูนย์อินเดียศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของไทย	39

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา

soft power เป็นคำพูดติดหูที่หลาย ๆ คนกล่าวถึงกันมากในช่วงระยะหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นปัจจัยที่เอื้อให้ข้อมูลข่าวสารสามารถเดินทางจากมุมหนึ่งของโลกไปยังอีกมุมหนึ่งที่แสนไกล ได้ในเวลาอันรวดเร็ว และสามารถก่อให้เกิดกระแสความนิยมต่อวัฒนธรรม กลุ่ม/ตัวบุคคล แนวความคิด สিনค้า เพลง ภาพยนตร์ ฯลฯ ข้ามทวีปได้ในชั่วพริบตา ดังจะเห็นบางตัวอย่างได้จาก ความนิยมใน (กลุ่ม) ศิลปินนักร้องนักแสดงชาวเกาหลีใต้ที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการสร้างกระแสความนิยมและมีชื่อเสียงไปทั่วโลก ซึ่งไม่ได้เป็นแค่เพียงการเปิดทางและยกระดับมาตรฐานของอุตสาหกรรมด้านบันเทิงเกาหลีใต้ไปสู่สากลเท่านั้น แต่ในอีกทางหนึ่ง ต้องยอมรับว่าความนิยมชมชอบ ในผลงานและตัวศิลปินเหล่านั้นส่งผลให้เกิดความนิยมในองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องตามมา ไม่ว่าจะเป็นรสนิยมการแต่งกาย สถานที่ท่องเที่ยว ภาษาและวัฒนธรรม รวมถึงทำให้มุมมองในแง่ ภาพลักษณ์โดยรวมต่อศิลปินและประเทศนั้นเป็นไปในเชิงบวกและเป็นเสมือนการสร้าง soft power ที่ทำให้เกิดการยอมรับจากนานาประเทศเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ดี ในความเป็นจริงแล้ว แนวคิด soft power นั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ได้มีการพูดถึง มาแล้วหลายทศวรรษ โดยศาสตราจารย์ Joseph S. Nye Jr. จากมหาวิทยาลัย Harvard ถือได้ว่าเป็น บุคคลแรก ๆ ที่ได้เสนอแนวคิดและให้คำนิยามของคำว่า soft power ว่าเป็นอำนาจที่ทำให้ผู้อื่นยินดี ปฏิบัติตามความต้องการของเรา โดยไม่จำเป็นต้องมีการบังคับหรือมีข้อแลกเปลี่ยน หรืออีกนัยหนึ่ง คือการทำให้ผู้อื่นมีความพอใจในการเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการของเราโดยใช้อำนาจในการ ดึงดูดเพื่อนำไปสู่การยอมรับหรือยอมตาม ซึ่งอำนาจแบบนี้มีความแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับ hard power ที่เราค้นเคยกันในรูปแบบของกำลังทางการทหารหรือการใช้กำลังบังคับ โดยศาสตราจารย์ Nye ได้ระบุแหล่งที่มาของ soft power ได้แก่ วัฒนธรรม ค่านิยมทางการเมือง และนโยบาย ภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งแต่ละประเทศต่างก็มีต้นทุนของ soft power ที่มากน้อยแตกต่างกันไปตามพื้นฐานด้านอารยธรรม ประวัติศาสตร์ความเป็นมา รวมถึงพัฒนาการในด้านการเมือง เศรษฐกิจและอื่น ๆ

อินเดียเป็นประเทศหนึ่งที่ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณแห่งหนึ่งของโลก มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานและได้แผ่อิทธิพลมายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งไทยมาแต่อดีตกาล ผ่านการค้าขาย การเผยแพร่ศาสนา และการเคลื่อนย้ายของประชากร โดยไทยได้รับอิทธิพลจากอินเดียในหลายด้าน ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็น ภาษา วรรณกรรม ศาสนา ความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของคนไทยมาจวบจนทุกวันนี้ ถึงแม้ปัจจุบัน อินเดียจะได้พัฒนาจนก้าวขึ้นมาเป็น ‘rising power’ ที่มีบทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศและมีศักยภาพสูงในหลายด้าน ทั้งด้านการทหารความมั่นคง เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม แต่อาจกล่าวได้ว่าความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมและความรุ่มรวยด้านอารยธรรมของคนอินเดีย ตลอดจนองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมมาแต่โบราณ อาทิ โยคะ อายุรเวท ยังคงมีอยู่อย่างไม่เสื่อมคลาย ดังจะเห็นได้จากภารกิจที่อินเดียได้ตั้ง Indian Council for Cultural Relations (ICCR) ขึ้น ตั้งแต่ ค.ศ. 1950 ภายหลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษเพียง 3 ปี เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมกับนานาประเทศเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน โดยในช่วงกว่า 70 ปีที่ผ่านมา ICCR ได้รับมอบหมายงานในมิติใหม่ ๆ เพิ่มเติมจากเมื่อแรกก่อตั้งจนกลายเป็น ‘soft power arm’ ของกระทรวงการต่างประเทศอินเดียในปัจจุบัน รับผิดชอบการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรม วิชาการ องค์ความรู้ และการประชาสัมพันธ์ วัฒนธรรมของอินเดียให้เป็นที่รู้จักของนานาประเทศ ด้วยกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย ครอบคลุมทั้งในด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ นาฏศิลป์ ดนตรี โยคะ ภาษา อาหาร เทศกาล ขนบธรรมเนียมที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และประเด็นร่วมสมัย โดยมีศูนย์วัฒนธรรมที่ตั้งอยู่ในต่างประเทศ 38 แห่ง และสำนักงานภูมิภาคในอินเดีย 19 แห่ง ทำหน้าที่ดำเนินกิจกรรมโดยมีเป้าหมายหลักคือการสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมของอินเดียในหมู่ประชาคมโลก¹

โดยที่ไทยเองก็เป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลด้านวัฒนธรรมจากอินเดียและอาจกล่าวได้ว่าพื้นฐานของแหล่งที่มาของ soft power ในด้านวัฒนธรรมของไทยนั้นอาจมีคุณลักษณะที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกับอินเดีย ไม่ว่าจะเป็นขนบประเพณี ศาสนา อาหาร นาฏศิลป์ โบราณสถานและสถาปัตยกรรม จึงเป็นที่น่าสนใจว่าอินเดียมีแนวคิดหรือแนวทางอย่างไรเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในการสร้าง soft power ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงตั้งแต่ ค.ศ. 2014 เป็นต้นมา ซึ่งนาย Narendra Modi และพรรคฮินดูนิยมขวาจัด Bharatiya Janata Party (BJP) ได้เข้ามาบริหารประเทศ โดยถือเป็นการพลิกโฉมหน้าของอินเดียจากที่เคยอยู่ภายใต้พรรค Indian National Congress ซึ่งเป็นพรรคการเมืองเก่าแก่ที่เคยอยู่ภายใต้การนำของมหาตมะ คานธี บิดาผู้ปลดแอกอินเดียจากจักรวรรดิอังกฤษ มาเป็นเวลายาวนาน ทั้งนี้ นาย Narendra Modi เป็นบุคคลที่มีวาทศิลป์

¹ Staff Reporter, ICCR 70th Foundation Day a low-key affair, the Pioneer (10 April 2020).

เป็นเลิศ มีเสน่ห์ในการพูดต่อหน้าสาธารณชน และสามารถสะกดให้ผู้ฟังติดตาม นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ที่สามารถใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ในการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของตนและพรรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการดำเนินนโยบาย soft power ของอินเดียในช่วงระยะปัจจุบันที่มีความสอดคล้องกับตัวตนของผู้นำประเทศ รวมถึงหลักการและแนวทางของพรรค BJP ไปจนถึงการดำเนินงานภายใต้หน่วยปฏิบัติหลักเช่น ICCR โดยเฉพาะแนวทางในการเลือก ‘ทรัพยากร’ หรือ ‘แหล่งที่มา’ ของ soft power ของอินเดีย เพื่อสร้าง ‘ปัจจัยดึงดูด’ ในการสร้างความชื่นชมและทัศนคติเชิงบวกต่ออินเดีย ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับไทยซึ่งยังไม่มีหน่วยงานหลักในการดำเนินการในเรื่องนี้โดยเฉพาะดังเช่นอินเดีย ได้เรียนรู้และพิจารณานำมาปรับใช้ในการดำเนินนโยบายของไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 คำถามการศึกษา

1.2.1 นโยบาย soft power ของอินเดียเป็นอย่างไร

1.2.2 โครงสร้างและการดำเนินงานของ ICCR ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมความร่วมมือด้านวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของ soft power แหล่งหนึ่งของอินเดีย เป็นอย่างไร

1.2.3 ไทยควรมีนโยบาย soft power โดยถอดบทเรียนจากการดำเนินนโยบายของอินเดียในเรื่องนี้อย่างไร

1.3 สมมติฐานการศึกษา

ในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลข่าวสารเดินทางถึงกันอย่างรวดเร็วและกลายเป็นปัจจัยส่งเสริมให้หลายประเทศมุ่งใช้ประโยชน์จาก platform สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อสร้างภาพลักษณ์และประชาสัมพันธ์ประเทศในด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ไทยซึ่งเป็นประเทศขนาดกลางและยังถือว่ามียุทธศาสตร์สำหรับการสร้าง soft power ในระดับที่ไม่สูงมากเมื่อเทียบกับประเทศมหาอำนาจขนาดใหญ่ซึ่งถึงพร้อมทั้ง hard และ soft power อาจมีความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งกลไกหรือหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงเพื่อบูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น โดยศึกษาแนวทางที่เหมาะสมจากกรณีอินเดีย ซึ่งมี ICCR เป็นหน่วยงานดูแลรับผิดชอบในการส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมกับต่างประเทศ ทั้งนี้ การดำเนินการของภาครัฐ หรือหน่วยงานเฉพาะดังเช่น ICCR ถือเป็นแค่ส่วนหนึ่งของการดำเนินนโยบายด้าน soft power ที่สามารถควบคุมได้โดยรัฐ นอกเหนือจากผู้เล่นอื่น ๆ ที่มีได้อยู่ในภาครัฐ ซึ่งความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบริบท กลุ่มเป้าหมาย และการเลือกใช้ทรัพยากร รวมถึงวิธีการและความแนบเนียนในการดำเนินการด้วย

1.4 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตการศึกษา

รายงานฉบับนี้จะศึกษาการเลือกใช้ทรัพยากรเพื่อผลักดันนโยบาย soft power ของอินเดียในภาพรวม และโดยเฉพาะในช่วงตั้งแต่ ค.ศ. 2014 เป็นต้นมา ซึ่งพรรค BJP ภายใต้การนำของนาย Narendra Modi นายกรัฐมนตรีอินเดียคนปัจจุบัน ได้เข้ามาเป็นรัฐบาล รวมทั้งศึกษาโครงสร้างและแนวทางการดำเนินงานของ ICCR ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของอินเดียในการส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมกับต่างประเทศ เพื่อเป็นกรณีศึกษาให้เห็นภาพการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมของอินเดียในด้านนี้

1.4.2 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเขียนเชิงพรรณนา (Descriptive research)

1.4.3 ระเบียบวิธีการศึกษา

1) ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ทั้งในและต่างประเทศ โดยค้นคว้าจากหนังสือ รายงานการศึกษา บทความต่าง ๆ และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นโยบายของอินเดียด้าน soft power และการดำเนินการของ ICCR

2) ศึกษาจากบทวิเคราะห์ ตัวเลขสถิติที่เกี่ยวข้อง การจัดอันดับ soft power เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์การเลือกใช้ทรัพยากร soft power ของอินเดีย เพื่อเป็นพื้นฐานไปสู่การวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.5 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.5.1 เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินนโยบาย soft power ของอินเดีย โดยศึกษาโครงสร้างและการดำเนินงานของ ICCR ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมกับต่างประเทศ

1.5.2 เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางการดำเนินการในด้าน soft power ของไทย

1.6 ประโยชน์ของการศึกษา

1.6.1 ทราบและเข้าใจถึงแนวทางการดำเนินนโยบาย soft power ของอินเดีย เพื่อประโยชน์ในการดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศ รวมถึงโครงสร้างและแนวทางการดำเนินงานของ ICCR

1.6.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการกำหนดแนวทางใช้ soft power ของไทยที่มีประสิทธิภาพและมีผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

2.1.1 แนวคิดเรื่อง soft power²

2.1.1.1 คำนิยามของ soft power

ศาสตราจารย์ Nye ได้เสนอแนวคิดและให้คำนิยามของคำว่า soft power ว่าเป็นอำนาจที่ทำให้ผู้อื่นยินดีปฏิบัติตามความต้องการของเรา โดยไม่ต้องมีการบีบบังคับหรือมีข้อแลกเปลี่ยน หรืออีกนัยหนึ่ง คือการทำให้ผู้อื่นพอใจในผลลัพธ์ที่เราต้องการโดยใช้สิ่งดึงดูดใจเพื่อนำไปสู่การยอมรับ มากกว่าที่จะขู่หรือใช้กำลัง ซึ่งอำนาจแบบนี้มีความแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับ hard power ที่เราคำนึงเคยกันในรูปแบบของกำลังทางการทหารหรือการใช้กำลังบังคับ อย่างไรก็ตาม อำนาจทั้งสองแบบมีความเชื่อมโยงกัน โดยต่างก็เป็นความสามารถในการทำให้บรรลุเป้าประสงค์โดยการดำเนินการเพื่อให้เกิดผลต่อพฤติกรรมของผู้อื่น แต่ต่างกันที่ความเข้มข้นของพฤติกรรมและทรัพยากรที่ใช้ในการนั้น

ตารางที่ 1 รูปแบบการดำเนินการและทรัพยากรที่มักใช้สำหรับสร้าง hard และ soft power

	Hard power	Soft power
ความเข้มข้นของการกระทำ	การขู่ การชักจูง	การกำหนดวาระ การดึงดูดใจ
ทรัพยากรที่มักใช้	การบังคับ การจ่ายเงิน การลงโทษ การติดสินบน	สถาบัน/องค์กร ค่านิยม วัฒนธรรม นโยบาย

จากตารางที่ 1 ทรัพยากรหรือแหล่งที่มา (resources หรือ sources) อย่างเดียวกันสามารถนำมาใช้ได้ในรูปแบบที่มีความเข้มข้นตั้งแต่การสั่งหรือบังคับ (hard power) ไปจนถึงการดึงดูดโน้มน้าว (soft power) เช่น ความแข็งแกร่งของเศรษฐกิจสามารถเป็น hard power

² Joseph S, Nye, Soft Power: The Means to Success in World Politics (New York: Public Affairs, 2004), p.5-18.

ได้หากใช้ในรูปแบบการลงโทษทางเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถเป็น soft power ได้หากใช้ในรูปแบบของความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ หรือความอ่อนแอทางการเมืองการทหาร ไม่เพียงทำให้ hard power ของประเทศลดลง แต่ยังลดทอนกำลังความสามารถในการกำหนดวาระระหว่างประเทศและความน่าดึงดูดใจ หรือ soft power ของประเทศนั้น ๆ ด้วย

2.1.1.2 ทรัพยากรหรือแหล่งที่มาของ soft power

ศาสตราจารย์ Nye เห็นว่า ทรัพยากรหรือแหล่งที่มาของ soft power ของประเทศ มี 3 แหล่ง ได้แก่

1) วัฒนธรรม คือ ค่านิยมและแนวปฏิบัติที่ยึดถือในสังคม ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น (ก) วัฒนธรรมชั้นสูง (high culture) อาทิ วรรณกรรม ศิลปะ การศึกษา และ (ข) วัฒนธรรมร่วมสมัย (popular culture) ซึ่งมุ่งเน้นความบันเทิงสำหรับมวลชน โดยการส่งผ่านวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นผ่านการค้าขาย การติดต่อระหว่างบุคคล การเยี่ยมเยือน และการแลกเปลี่ยน ซึ่งหากประเทศใดมีวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับผลประโยชน์และค่านิยมของประเทศอื่น ๆ ก็สามารถใช้เป็นทรัพยากรส่งเสริม soft power ของประเทศนั้น ๆ ได้

2) ค่านิยมและนโยบายทางการเมือง (ในประเทศ) โดยเฉพาะที่เป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศ เช่น การปกครองระบอบประชาธิปไตย หลักสิทธิมนุษยชน การสนับสนุนความเท่าเทียม ซึ่งหากประเทศใดยึดถืออย่างเคร่งครัดทั้งในและต่างประเทศแล้ว ก็จะสามารถเป็นแหล่งที่มาของ soft power ของประเทศนั้นได้

3) นโยบายการต่างประเทศ โดยเฉพาะที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความถูกต้องชอบธรรม มีวิสัยทัศน์และแสดงออกถึงค่านิยมที่สำคัญ เช่น เคารพในหลักสิทธิมนุษยชน มีเสรีภาพในการนับถือศาสนา การไม่แทรกแซงกิจการภายใน ซึ่งประเทศที่มีนโยบายการต่างประเทศที่สนับสนุนค่านิยมร่วมที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางและคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ก็จะสามารถใช้นโยบายดังกล่าวในการสร้าง soft power ของตนได้เช่นกัน

2.1.1.3 การวัด soft power

การวัด soft power หรือการวัดประสิทธิภาพของการดำเนินนโยบาย soft power ของประเทศ เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ทั้งนี้ เนื่องจากการสร้าง soft power เป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลานานพอสมควรเพื่อดำเนินการเพื่อให้เกิดผลในลักษณะ ‘ซึมลึก’ และในความเป็นจริงแล้ว soft power ของประเทศใดประเทศหนึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งจากการดำเนินการโดยรัฐ หรือผู้เล่นอื่น ๆ ที่ไม่ใช่รัฐ ซึ่งอาจมีแนวคิดหรือแนวทางที่สนับสนุนหรือต่อต้านแนวทางของรัฐก็เป็นได้ ทำให้มีปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมหรือวัดได้อย่างชัดเจนว่าเป็นผลโดยตรงมาจากการดำเนินนโยบายของรัฐหรือไม่ การประเมินประสิทธิภาพของนโยบายหรือการวัด soft power ที่พอจะทำได้และเห็นกันอยู่คือ การทำการสำรวจความคิดเห็นหรือประเมินจากตัวชี้วัดและตัวเลขสถิติต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม ศาสตราจารย์ Nye เห็นว่าการวัดความนิยมชมชอบ (popularity) โดยการทำการสำรวจความคิดเห็นเป็นการวัด soft power ที่ไม่สมบูรณ์เพราะเป็นสิ่งที่ทำในระยะเวลาสั้นมาก จึงจะให้ภาพที่เป็น ‘snapshots’ มากกว่าภาพใหญ่หรือภาพต่อเนื่อง นอกจากนี้ ความคิดเห็นยังเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ในเวลาไม่นาน ทำให้ไม่สามารถตรวจวัดได้ในการทำการสำรวจความคิดเห็นเพียงครั้งเดียว ดังนั้น จึงไม่ควรยึดผลลัพธ์อย่างจริงจังกับการทำการสำรวจดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ศาสตราจารย์ Nye เห็นว่าการทำการสำรวจความคิดเห็นเป็นการประเมินเบื้องต้นที่ดีที่จะทำให้ทราบว่าประเทศนั้นมีความน่าสนใจหรือมีนโยบายที่ไม่เป็นที่นิยมอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการทำการสำรวจซ้ำหลายครั้งในช่วงระยะเวลายาวนานพอสมควรและผลสำรวจมีความคล้ายคลึงหรือเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2.1.2 การทูตสาธารณะ

การทูตสาธารณะเป็นนโยบายการต่างประเทศที่มุ่งเน้นการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ประเทศ ด้วยการให้ข้อมูลหรือโน้มน้าวทัศนคติโดยมุ่งเป้าโดยตรงไปที่องค์กรที่ไม่ใช่รัฐและปัจเจกบุคคล การทูตสาธารณะจึงเป็นหนึ่งในเครื่องมือเชิงนโยบายที่จะสามารถใช้ในการผลักดัน soft power ได้ โดยศาสตราจารย์ Nye ได้กล่าวถึงค่านิยมของการทูตสาธารณะซึ่งนาย Edward R. Murrow ผู้อำนวยการ United States Information Agency (USIA) ได้ให้ไว้ เมื่อ ค.ศ. 1963 ว่าคือการมีปฏิสัมพันธ์ที่ได้มุ่งเป้าที่รัฐบาลของต่างประเทศ แต่มุ่งที่องค์กรที่ไม่ใช่รัฐและปัจเจกบุคคล โดยการทูตสาธารณะไม่ใช่แค่เพียงการประชาสัมพันธ์หรือการโฆษณาชวนเชื่อ แต่จะต้องมีการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวที่สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อนโยบายรัฐบาล ควบคู่ไปกับการให้ข้อมูลและการนำเสนอภาพลักษณ์เชิงบวก ทั้งนี้ การทูตสาธารณะมี 3 มิติ ได้แก่

1) การสื่อสารประจำวัน เพื่อแจ้งเนื้อหาของนโยบายทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งการสื่อสารแบบนี้มุ่งเป้าหมายที่กลุ่มผู้สื่อข่าวต่างประเทศ รวมถึงการเตรียมการในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินหรือถูกโจมตี

2) การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นการสื่อสารที่มีการกำหนด theme และมีการวางแผน/จัดกิจกรรมในช่วงระยะเวลานานพอสมควร เพื่อสนับสนุน theme หลักดังกล่าวหรือมีนโยบายรัฐบาลเป็นการเฉพาะ และ

3) การพัฒนาความสัมพันธ์ระยะยาวกับปัจเจกบุคคล โดยใช้สื่อ อาทิ ทุนการศึกษา การแลกเปลี่ยน การฝึกอบรม การสัมมนา การจัดประชุม โดยแต่ละมิติของการทูตสาธารณะข้างต้นมีบทบาทสำคัญในการช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่น่าดึงดูดใจของประเทศซึ่งสามารถพัฒนาโอกาสในการได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่ต้องการ

ตารางที่ 2 อำนาจ 3 แบบ

	Behaviors	Primary Currencies	Government Policies
Military Power	coercion deterrence protection	threats force	coercive diplomacy war alliance
Economic Power	inducement coercion	payments sanctions	aid bribes sanctions
Soft Power	attraction agenda setting	values culture policies institutions	public diplomacy bilateral and multilateral diplomacy

Three Types of Power

การทูตสาธารณะมีความแตกต่างจากการโฆษณาชวนเชื่อซึ่งไม่มีความน่าเชื่อถือและไม่เหมือนกับการประชาสัมพันธ์ซึ่งเป็นเพียงการให้ข้อมูลและนำเสนอภาพลักษณ์ด้านดี แต่เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาล โดยการทูตสาธารณะอาจมีเป้าประสงค์³ ดังนี้

- 1) เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์หรือเกียรติภูมิของประเทศ
- 2) เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ของประเทศ
- 3) เพื่อสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินนโยบายให้สำเร็จ

ปัจจุบันซึ่งเทคโนโลยีการสื่อสารพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จากการแพร่ขยายของอินเทอร์เน็ตในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาจนก้าวเข้าสู่โลกดิจิทัล สื่อสังคมออนไลน์ และโลกเสมือนจริงในปัจจุบัน หลายประเทศจึงได้หันมาใช้แนวทางการใช้ “สื่อใหม่” (new media) เพื่อสนับสนุนการดำเนินนโยบายการทูตสาธารณะให้มีประสิทธิภาพและมีผลรวดเร็วยิ่งขึ้น อาทิ การใช้ช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ข่าวสาร เช่น Facebook Twitter หรือการเผยแพร่คลิปวิดีโอใน YouTube และการเขียน Blog บนหน้าเพจเว็บไซต์ ซึ่งทำให้รัฐสามารถส่งข้อมูลถึงผู้รับซึ่งเป็นสาธารณชนได้โดยตรง รวมถึงสามารถสื่อสารระหว่างรัฐหรือระหว่างผู้นำรัฐด้วย อย่างไรก็ตาม การทูตสาธารณะยังมีข้อจำกัดในเรื่องการประเมินผลสำเร็จ ซึ่งอาจทำได้ยากหรืออาจประเมินไม่ได้ เนื่องจาก

³ Seiji Kojima ในการบรรยายแก่ผู้เข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 3 เรื่อง “Cultural Diplomacy” วันที่ 7 กรกฎาคม 2554

ผลลัพธ์จะเกิดขึ้นภายหลังได้มีการดำเนินงานต่อเนื่องระยะยาว ซึ่งในระหว่างนั้นอาจมีปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาแทรกและส่งผลให้มากกว่าการดำเนินการทางการทูตได้⁴

2.1.3 การทูตวัฒนธรรม

การทูตวัฒนธรรมเป็นนโยบายทางการทูตที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานนับศตวรรษ โดยผู้ที่ทำหน้าที่เสมือนเอกอัครราชทูตอย่างไม่เป็นทางการในยุคเริ่มแรก คือ นักสำรวจ นักเดินทาง พ่อค้า ครู และศิลปิน และในยุคต่อมาได้ขยายไปสู่สาขาอื่น ๆ อาทิ วรรณกรรม ดนตรี กีฬา ธุรกิจ และวิทยาศาสตร์ โดยการแลกเปลี่ยนทางความคิด ภาษา ศาสนา ปัจจุบัน การทูตวัฒนธรรมสามารถดำเนินการได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ชุมชน หน่วยงาน และรัฐบาล ในรูปแบบการแลกเปลี่ยนการเยือนและการจัดกิจกรรมร่วมกัน เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีและทัศนคติเชิงบวก โดยตอบสนองหลักการสำคัญ 5 ประการ⁵ ได้แก่

- 1) เคารพและสร้างความยอมรับในความแตกต่างทางประเพณีและวัฒนธรรม
- 2) ส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมต่าง ๆ ในระดับโลก
- 3) ให้ความสำคัญกับความยุติธรรม ความเท่าเทียมและความพึงพากัน
- 4) ปกป้องหลักสิทธิมนุษยชน
- 5) สร้างสันติภาพและความมั่นคงในโลก

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา หลายประเทศได้หันมาให้ความสำคัญต่อการใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อในการเผยแพร่และส่งเสริมภาพลักษณ์ของตนให้เป็นที่รู้จัก ซึ่งเป็นได้ในหลายรูปแบบและมีมิติ อาทิ วัฒนธรรมประเพณี ภาษา ศาสนา ศิลปะ ดนตรี กีฬา การท่องเที่ยว อาหารการกิน หรือแม้แต่ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศ โดยวัฒนธรรมร่วมสมัย หรือ Popular (Pop) Culture จะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่รัฐบาลหลายประเทศนำมาใช้ โดยเฉพาะ เกาหลีใต้ซึ่งได้ให้ความสำคัญและทุ่มงบประมาณมหาศาลเพื่อเผยแพร่ศิลปะการบันเทิงและดนตรีเกาหลีใต้ออกสู่เวทีโลก และแต่งตั้งให้นักดนตรีและวงดนตรีที่มีชื่อเสียงทำหน้าที่ทูตวัฒนธรรม ขณะที่สหรัฐอเมริกาถือเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดมาเป็นเวลานานหลายทศวรรษก่อนหน้าเกาหลีใต้ ในการเผยแพร่วัฒนธรรมร่วมสมัยของตนไปทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นดนตรีหรือภาพยนตร์ ซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่มเด็กและเยาวชนในประเทศต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ จนสามารถสร้างความนิยมชมชอบ

⁴ อลี ม้ามณี, การใช้ Soft Power ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: กรณีศึกษาการดำเนินของทีมนักศึกษาระดับปริญญาโทในประเทศไทยในเนปาล, รายงานการศึกษาค้นคว้าส่วนบุคคล, (หลักสูตรนักบริหารการทูต สถาบันเทวะวงศัวโรปการกระทรวงการต่างประเทศ, 2555).

⁵ ชาครีย์นรทิตย์ เสวิกุล, รูปแบบและการดำเนินการขององค์กรที่ทำหน้าที่ส่งเสริม soft power diplomacy กรณีศึกษาของ Yunus Emre Institute ประเทศตุรกี, รายงานการศึกษาค้นคว้าส่วนบุคคล, (หลักสูตรนักบริหารการทูต สถาบันเทวะวงศัวโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2562).

และการยอมรับจากหลายประเทศทั่วโลก ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การทูตวัฒนธรรมมีมิติของความบันเทิง ความซื่อบริสุทธิ์ (innocence) และปราศจากการแทรกแซงทางการเมือง⁶ จึงได้รับการยอมรับจากสาธารณชนง่ายและรวดเร็วกว่าการดำเนินนโยบายการทูตในแนวอื่น ๆ ซึ่งมีความบริสุทธิ์ในเชิงการเมืองและประสิทธิภาพน้อยกว่า

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้า ผู้ศึกษาพบว่า มีงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด soft power การทูตสาธารณะ หรือการทูตวัฒนธรรมอยู่ค่อนข้างมากพอสมควร รวมถึงการศึกษาเรื่อง soft power ของอินเดียต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่การศึกษาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้ soft power ของอินเดียยังมีไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่จะเป็นบทความปรากฏในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ หรือในหลักสูตรนักบริหารการทูต สถาบันเทวะวงศัวโรปกการ มักเป็นการศึกษาการดำเนินการหรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ soft power ในด้านต่าง ๆ กันไป รวมถึงกรณีศึกษาประเทศหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งเป็นการเฉพาะ ซึ่งในบทสรุปจะเป็นการนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะในการดำเนินการสำหรับนำไปปรับใช้ในการดำเนินนโยบายของไทย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำรายงานการศึกษานี้ อาทิ

2.2.1 รายงานการศึกษาส่วนบุคคลเรื่องการใช้ Soft Power ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: กรณีศึกษาการดำเนินการของทีมชาติไทยในเนปาล⁷

ศึกษาแนวคิดเรื่อง soft power ของ ศาสตราจารย์ Nye และแนวคิดเรื่องการทูตสาธารณะ ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายในการสร้าง soft power ได้ในทางปฏิบัติ โดยรายงานการศึกษาได้สรุปแหล่งที่มาของ soft power ของไทย คือ (1) วัฒนธรรมที่เข้มแข็ง (2) นโยบายต่างประเทศที่สร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อประชาคมระหว่างประเทศ (3) ระบบการศึกษาที่มีมาตรฐาน และ (4) นโยบายทางเศรษฐกิจที่เปิดเสรีและมีกฎระเบียบและสถานะแวดล้อมที่ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ และได้วิเคราะห์การดำเนินโครงการและกิจกรรมของทีมชาติไทยในเนปาลเพื่อส่งเสริม soft power ของไทย โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้ (1) จัดตั้งกลไกระดับนโยบาย ประกอบด้วยหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำหน้าที่กำหนดกลยุทธ์ในการใช้ประโยชน์จาก soft power ที่ไทยมีอยู่ในการดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศอย่างมี

⁶ รุยาภรณ์ สุคนธ์ทรัพย์, การสร้างเอกภาพและประสิทธิผลให้กับการทูตวัฒนธรรมของประเทศไทย, รายงานการศึกษาคณะบุคคล, (หลักสูตรนักบริหารการทูต สถาบันเทวะวงศัวโรปกการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2552).

⁷ อลิ ม้ามณี, การใช้ Soft Power ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: กรณีศึกษาการดำเนินการของทีมชาติไทยในเนปาล, รายงานการศึกษาคณะบุคคล, (หลักสูตรนักบริหารการทูต สถาบันเทวะวงศัวโรปกการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2555).

ประสิทธิภาพและบูรณาการ (2) สร้าง brand ให้กับประเทศ เพื่อสร้างอัตลักษณ์และภาพลักษณ์ของ ไทยให้เด่นชัด (3) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม ผสานกับจุดแข็งความเป็นไทย เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Culture Industry) ซึ่งสามารถ สนับสนุนการท่องเที่ยวและการส่งออกของไทย (4) ให้ความสำคัญกับการสร้างพลังร่วม (synergy) และสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม (5) ปรับกลยุทธ์และเลือกใช้ Soft Power ในการส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ให้เหมาะสมและสอดคล้องเป้าหมาย ยุทธศาสตร์รายประเทศ (6) กำหนดบทบาทและภารกิจที่ชัดเจนของมูลนิธิไทยให้สนับสนุนการสร้าง brand ประเทศไทย และส่งเสริมความนิยมไทยให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ โดยอาจมีบทบาท เดียวกับองค์กรลักษณะเดียวกันของต่างประเทศ เช่น British Council

2.2.2 รายงานการศึกษาส่วนบุคคลเรื่องแนวทางการพัฒนาการทูตสาธารณะในภูมิภาค เอเชียใต้⁸

นำเสนอยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่างประเทศกับประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้ โดยเห็นว่าควรใช้จุดแข็งด้านความใกล้ชิดทางวัฒนธรรมกับเอเชียใต้เป็นจุดเน้นสำหรับการดำเนิน นโยบายการทูตสาธารณะในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศภูมิภาคเอเชียใต้ โดยเสนอให้ (1) มีกลไกระดับนโยบาย ประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวง วัฒนธรรม กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) ทำหน้าที่กำหนดยุทธศาสตร์การทูต สาธารณะให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ต่อภูมิภาคเอเชียใต้ (2) มีหน่วยงานเฉพาะด้าน ซึ่งอาจจัดตั้งขึ้น ในกระทรวงการต่างประเทศเพื่อดูแลงานต่าง ๆ ด้านการทูตสาธารณะ (3) กำหนดคณะทำงานใน กระทรวงวัฒนธรรม กรมประชาสัมพันธ์ สำหรับการผลิตและแจกจ่ายสื่อ สิ่งพิมพ์ กิจกรรม ศิลปะวัฒนธรรม ในต่างประเทศ (4) ใช้ประโยชน์จากสื่อใหม่ (new media) และเข้าร่วมเครือข่าย social network (5) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือทางวิชาการ (6) พิจารณาจัดตั้ง สำนักงานในต่างประเทศ เพื่อดำเนินงานการทูตสาธารณะ โดยเป็นเป้าหมายระยะยาวหลังจากมีการ วางรากฐานด้านนโยบาย ยุทธศาสตร์ และกลไกดำเนินงานที่มั่นคงแล้ว

2.2.3 รายงานการศึกษาส่วนบุคคลเรื่องการสร้างเอกภาพและประสิทธิผลให้การทูต วัฒนธรรมของประเทศไทย⁹

ศึกษาเรื่องการทูตวัฒนธรรมในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการทูตสาธารณะซึ่งเป็น แนวทางหนึ่งในการสร้าง soft power โดยในส่วนของไทย มีหลายหน่วยงานดูแล แม้กระทรวงการ

⁸ ปิยภัคดี ศรีเจริญ, แนวทางการพัฒนาการทูตสาธารณะในภูมิภาคเอเชียใต้, รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, (หลักสูตรนักบริหารการทูต สถาบันเทววงศัวโรปกการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2554).

⁹ รุยาภรณ์ สุคนธ์ทรัพย์, การสร้างเอกภาพและประสิทธิผลให้การทูตวัฒนธรรมของประเทศไทย, รายงาน การศึกษาส่วนบุคคล, (หลักสูตรนักบริหารการทูต สถาบันเทววงศัวโรปกการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2552).

ต่างประเทศจะมีหน่วยงานผลักดัน คือ สำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (ปัจจุบันคือ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ) และกองวัฒนธรรมสัมพันธ์ กรมสารนิเทศ โดยร่วมมือกับหลายหน่วยงาน อาทิ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รวมถึงองค์การมหาชน เช่น สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (สสปน.) แต่รัฐบาลไทยยังไม่มีนโยบายยุทธศาสตร์การทูตสาธารณะและการทูตวัฒนธรรมในภาพรวมอย่างเป็นระบบ โดยแต่ละหน่วยงานยังคงกำหนดทิศทางและแผนงานของตนเอง จึงเห็นว่าในสภาวะการเมืองและเศรษฐกิจโลกปัจจุบัน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ไทยจะต้องกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางปฏิบัติด้านการทูตวัฒนธรรมที่ชัดเจนและเป็นเอกภาพ เพื่อให้สามารถแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ที่มีบทบาทที่โดดเด่นในเวทีโลก โดยเสนอให้มีการตั้งคณะกรรมการระดับชาติ โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคสังคมร่วมอยู่ในคณะกรรมการ โดยมีหน่วยงานกลางวางแผนผลักดันและติดตามผล และทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการ ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศน่าจะมีความเหมาะสมที่สุด

2.2.4 รายงานการศึกษาส่วนบุคคลเรื่องการใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระดับสากลอย่างมีประสิทธิภาพ¹⁰

ศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานเพื่อใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของจีนและเกาหลีใต้ ซึ่งต่างให้ความสำคัญและมีนโยบายชัดเจนที่จะใช้วัฒนธรรมเป็น soft power ของตน โดยทั้งสองประเทศมีฝ่ายวัฒนธรรมในสถานเอกอัครราชทูตของตน มีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมในต่างประเทศ รวมถึงส่งเสริมการสอนภาษาของตนในต่างประเทศ และจัดกิจกรรมระดับนานาชาติเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ เกาหลีใต้มีการบูรณาการสื่อทางวัฒนธรรมเข้ากับงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างจริงจัง ทำให้ผู้คนซึมซับวัฒนธรรมเกาหลีผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างนุ่มนวล ขณะที่จีนใช้สถาบันขงจื่อเป็นหน่วยงานเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมจีนซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในต่างประเทศ โดยการศึกษาฉบับนี้มีข้อเสนอแนะให้กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงวัฒนธรรม รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหารือเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ โดยอาจจัดตั้งในประเทศที่เป็นศูนย์กลางของแต่ละภูมิภาคก่อน และควรมีโครงการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของประเทศเพื่อผลิตสื่อด้านวัฒนธรรมที่มีคุณภาพและเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนระดับโลก

¹⁰ จรี ลิมละมัย, การใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระดับสากลอย่างมีประสิทธิภาพ, รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, (หลักสูตรนักรับราชการทูต สถาบันทเวจวงศ์ยุโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2554).

2.2.5 รายงานการศึกษาส่วนบุคคลเรื่องรูปแบบและการดำเนินการขององค์กรที่ทำหน้าที่ส่งเสริม soft power diplomacy กรณีศึกษาของ Yunus Emre Institute ประเทศตุรกี¹¹

ศึกษารูปแบบการดำเนินงานของ Yunus Emre Institute ของตุรกี ซึ่งเป็นองค์กรส่งเสริม soft power diplomacy ที่มีความเข้มแข็งและมีพัฒนาการที่ชัดเจน โดยมีข้อเสนอแนะ อาทิ (1) จัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลักดัน soft power ทั้งหมด เพื่อวินิจฉัยเป้าหมายที่ชัดเจน รวมทั้งจัดเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อตกผลึกเป็นยุทธศาสตร์วัฒนธรรมแห่งชาติของไทย โดยมีกระทรวงวัฒนธรรม หรือหน่วยงานอื่นที่ได้รับมอบหมายเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อน (2) เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบและนำเสนอวัฒนธรรมของไทยในมิติใหม่ ๆ ตามมุมมองและบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการนำเสนอที่ตรงใจกลุ่มเป้าหมายในยุคปัจจุบัน (3) บูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบาย soft power diplomacy เพื่อมอบหมายอำนาจหน้าที่และบทบาทที่ชัดเจน และ (4) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยกับ Yunus Emre Institute ก่อนจะพิจารณายกระดับความร่วมมืออย่างเป็นทางการเป็นขั้นเป็นตอน

2.2.6 วิทยานิพนธ์เรื่อง Soft power engagement toward ASEAN under the India's Act East Policy after 2014: a case study of Thailand¹²

ศึกษานโยบาย soft power ของอินเดียในอาเซียนและในไทย ภายใต้ Act East Policy นับตั้งแต่ นาย Narendra Modi เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี ใน ค.ศ. 2014 จนถึง ค.ศ. 2019 ซึ่งสังเกตเห็นถึงความกระตือรือร้นในการดำเนินการผลักดัน soft power ของอินเดียอย่างเห็นได้ชัด โดยการศึกษาฉบับนี้พบว่ากลยุทธ์หลักที่รัฐบาลอินเดียใช้กับไทยคือการสร้างภาพและการรับรู้ในด้านความรักสันติของอินเดียผ่านสื่อกลาง เช่น กิจกรรมทางวัฒนธรรม การศึกษา และการค้า อย่างไรก็ตาม การศึกษาฉบับนี้ไม่พบว่ารัฐบาลอินเดียมีกรอบแผนงานที่เป็นรูปธรรมในการส่งเสริม soft power ของตน ซึ่งยังผลให้การดำเนินการหลายอย่างเกิดขึ้นโดยการริเริ่มของแต่ละหน่วยงานกันเอง

¹¹ ซาครีย์นรทิพย์ เสวิกุล, รูปแบบและการดำเนินการขององค์กรที่ทำหน้าที่ส่งเสริม soft power diplomacy กรณีศึกษาของ Yunus Emre Institute ประเทศตุรกี, รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, (หลักสูตรนักรับราชการทูตสถาบันเทวะวงศัวโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2562).

¹² Theerapat Pumalee, Soft power engagement toward ASEAN under the India's Act East Policy after 2014: a case study of Thailand, International Relations, Faculty of Political Science, Thammasat University, 2018.

2.2.7 รายงานการศึกษาเรื่อง Soft and hard power in India's strategy towards Southeast Asia¹³

ศึกษาแนวทางการดำเนินนโยบายการใช้ soft และ hard power ของอินเดียในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยการใช้ทรัพยากรหลัก ๆ ได้แก่ กำลังทางการทหาร (ซึ่งนับรวมตั้งแต่การฝึกซ้อมไปจนถึงการส่งกองกำลังรักษาสันติภาพ) การยึดมั่นในกฎหมายระหว่างประเทศ ความสำเร็จในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมความเชื่อมโยง ความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาค ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา การสนับสนุนความเป็นแกนกลางของอาเซียน การส่งเสริมความร่วมมือทางวัฒนธรรม ค่านิยมทางการเมือง (ประชาธิปไตย) ซึ่งแม้จะมีข้อเสนอจากหลายฝ่ายให้อินเดียเน้นการดำเนินการทางการทูตโดยใช้วัฒนธรรมให้มากขึ้น แต่การศึกษานี้กลับเห็นว่าการดำเนินการทางการทูตเชิงวัฒนธรรมเชิงรุกมากขึ้นควบคู่ไปกับการใช้นโยบายเศรษฐกิจที่เปิดกว้างและประสบความสำเร็จจะเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นในการสร้าง soft power ในยุคโลกาภิวัตน์ แต่ก็ยอมรับว่าอินเดียยังมีได้ใช้ประโยชน์จากความเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างเต็มที่นักในการสร้างความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย และได้มีข้อเสนอว่าในการที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการเพื่อขยายอิทธิพลและ soft power ของอินเดียนั้น อินเดียจำเป็นต้องมีการประเมินความชอบและความพึงพอใจของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างเหมาะสมและตรงความต้องการของผู้รับเป้าหมาย นอกจากนี้ อินเดียสามารถใช้กำลังทหารของตนซึ่งถือเป็น hard power มาใช้เพื่อสร้าง soft power ได้ในรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือทางการทหาร หรือการใช้นโยบายข่มขู่เพื่อป้องปรามประเทศอื่น ในการเข้ามาคุกคามภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และในทางกลับกัน ก็ใช้ soft power เพื่อสร้างการรับรู้ในเชิงบวกและความชอบธรรมให้กับ hard power (กำลังทหาร) ของตน เนื่องจากทั้ง hard และ soft power ต่างก็สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กันและกัน

โดยสรุปแล้ว แนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ soft power เป็นแนวคิดที่มีวิวัฒนาการไปตามบริบทและสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา ทรัพยากรที่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคสมัยหนึ่งก็อาจไม่ก่อให้เกิดผลดังเดิมเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป เฉกเช่นเดียวกัน เนื้อหาในงานเขียนต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะในการดำเนินการ อาจเป็นข้อเสนอที่ตอบโจทย์สถานการณ์และบริบทในช่วงเวลาที่ทำการศึกษายู่ ณ ขณะนั้น แต่เมื่อเวลาผ่านไป ก็อาจดูไม่เข้ากับสถานการณ์หรือบริบทในปัจจุบัน โดยเฉพาะรายงานการศึกษาที่ได้จัดทำมาเป็นเวลานานหลายปีแล้ว อาจมีบางข้อเสนอที่ได้มีการนำมาดำเนินการใน

¹³ Ajaya Kumar Das, *Soft and hard power in India's strategy towards Southeast Asia*, S. Rajaratnam School of International Studies, 2013.

รูปแบบที่ใกล้เคียงกันหรืออาจมีนโยบายหรือแนวทางของรัฐบาลใหม่ ๆ ที่ทำให้ข้อเสนอแนะดังกล่าวไม่น่าจะสามารถดำเนินการได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาเห็นว่าข้อเสนอแนะต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นยังคงเป็นประโยชน์ในแง่การศึกษาพัฒนาการของแนวคิดและแนวทางในการปรับปรุงนโยบายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจที่มาที่ไปของประเด็นดังกล่าวและสามารถวางกรอบแนวคิดและแนวทางในบริษัทและเนื้อหาที่ทำการศึกษาได้ดีและชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3 สรุปกรอบแนวคิด

จากการศึกษาแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาเห็นว่า แม้แนวคิด soft power จะเป็นหัวข้อที่มีการกล่าวถึงมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ก็ยังคงเป็นประเด็นที่อยู่ในกระแสจนถึงปัจจุบันและเข้าไปเกี่ยวข้องในการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การวัดประสิทธิภาพของการใช้นโยบายดังกล่าวยังเป็นเรื่องที่ทำได้ยากเนื่องจากโดยธรรมชาติแล้ว การสร้าง soft power เป็นการดำเนินการที่ต้องใช้เวลานานพอสมควรในลักษณะ ‘ซิมลิก’ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการในกลุ่มเป้าหมายโดยความสมัครใจ อีกทั้งในความเป็นจริงแล้ว soft power ของประเทศใดประเทศหนึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากการดำเนินการโดยรัฐ หรือผู้เล่นอื่น ๆ ที่ไม่ใช่รัฐ ซึ่งอาจมีแนวคิดหรือแนวทางที่สนับสนุนหรือต่อต้านแนวทางของรัฐก็เป็นได้ ทำให้มีปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมหรือวัดได้อย่างชัดเจนว่าเป็นผลโดยตรงมาจากการดำเนินนโยบายของรัฐหรือไม่ นอกจากนี้ ความสำเร็จในการดำเนินนโยบายเพื่อเสริมสร้าง soft power ของภาครัฐยังขึ้นอยู่กับบริบทเป็นสำคัญ ซึ่งจะต้องพิจารณาว่าจะใช้ทรัพยากรใดกับกลุ่มเป้าหมายใดภายใต้สถานการณ์อย่างไร เพื่อให้เกิดการยอมรับจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสิ่งนี้จะเกิดขึ้นได้หากการดำเนินการของรัฐเป็นไปอย่าง ‘แนบเนียน’ และ ‘แยบยล’ โดยผลของการดำเนินการมักออกมาในรูปแบบของอิทธิพลหรือความโน้มเอียงทางความคิดมากกว่าที่จะสร้างผลหรือการกระทำที่สามารถระบุหรือสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ไม่ได้หมายความว่า soft power จะด้อยความสำคัญหรือเป็นสิ่งนามธรรมที่จับต้องหรือวัดไม่ได้ โดยสามารถประเมินผลได้บางส่วนจากการสำรวจความคิดเห็น และตัวเลขสถิติต่าง ๆ ซึ่งผู้ศึกษาจะได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์การดำเนินนโยบายของอินเดียด้าน soft power ในบทต่อ ๆ ไป และเพื่อให้เห็นภาพการดำเนินนโยบายของอินเดียในเรื่องนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จะได้ทำการศึกษาแนวทางการดำเนินงานของ Indian Council for Cultural Relations (ICCR) เป็นกรณีศึกษา ซึ่งอาจนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายในรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของไทยต่อไป

บทที่ 3 ผลการศึกษา

3.1 ภาพรวมนโยบาย soft power ของอินเดีย

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินนโยบาย soft power ของอินเดียกับนานาประเทศ ไม่พบว่ามีการสื่อสารทางการเกี่ยวกับนโยบายดังกล่าวของรัฐบาลที่เป็นกิจลักษณะ หรือแผนงานในการเลือกใช้ทรัพยากร soft power อย่างเป็นระบบ จึงอาจกล่าวได้ว่าอินเดียไม่ได้มีนโยบายหรือแผนงานสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ได้ดำเนินการร่วมกันอย่างบูรณาการหรือเป็นระบบ นอกเหนือจากที่มีการกล่าวถึงในการกล่าวสุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรี Narendra Modi ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงทำการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ และสัมภาษณ์บุคคลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจพอสรุปแนวทางการดำเนินนโยบายของอินเดียในเรื่องนี้ได้ ดังนี้

3.1.1 พัฒนาการของอินเดียในด้าน soft power ก่อนการเข้ามาบริหารประเทศของ นาย Narendra Modi ใน ค.ศ. 2014

อินเดียเริ่มก่อร่างสร้างประเทศโดยยึดหลักการของมหาตมะคานธี บิดาแห่งชาติและผู้นำทางความคิดผู้นำเสนอแนวคิดด้วยสันติวิธี “อหิงสา” และ “สัตยาเคราะห์” เพื่อเป็นหมุดหมายให้ชาวอินเดียทั้งประเทศได้ก้าวเดินเพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ ซึ่งนอกจากแนวคิดและอุดมการณ์นี้จะแพร่หลายในอินเดียแล้ว ยังแผ่กระจายไปทั่วโลกอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการประท้วงในแอฟริกาใต้ หรือในสหรัฐอเมริกา แนวคิดเหล่านี้เริ่มก่อตัวตั้งแต่ครั้งที่มหาตมะคานธีเริ่มเคลื่อนไหวเพื่อช่วยเหลือคนอินเดียที่ถูกกดขี่ในแอฟริกาใต้ โดยใช้แนวทางการต่อสู้แบบอารยะขัดขืนเป็นแนวทางหลักในการต่อสู้เพื่อสิทธิของชาวอินเดียในแอฟริกาใต้ หรือที่ในเวลาต่อมาเรารู้จักกันในชื่อแนวคิด “สัตยาเคราะห์” ซึ่งมีความหมายว่า “แข็งแรงแทนที่แน่นในความจริง” และ “อหิงสา” หรือ “ความไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่น” เพื่อเอาชนะความอยุติธรรมด้วยการถือแพ่งและไม่ใช้ความรุนแรง¹⁴

หลักการอหิงสาและสัตยาเคราะห์ของมหาตมะคานธีนั้น แม้จะเกิดขึ้นและเป็นไปตามความเชื่อและความคิดของปัจเจกบุคคลหนึ่งเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่บีบบังคับ แต่

¹⁴ ศุภวิชญ์ แก้วคุณอก, สัตยาเคราะห์แบบคานธี: การชุมนุมด้วยความรัก และการถือแพ่งต่อความอยุติธรรม, [Online], Available from: <https://www.the101.world/gandhi-satyagraha/>.

ก็ถือได้ว่าเป็นตัวอย่างของการใช้ soft power ที่โดดเด่นของอินเดีย ซึ่งแม้จะไม่ได้ใช้กำลังแต่ก็สามารถนำไปสู่การปฏิวัติทางการเมืองครั้งยิ่งใหญ่ได้ โดยตามความคิดของมหาตมะคานธี หลักการอหิงสาและสัตยาเคราะห์สามารถนำมาใช้เป็นหลักการในนโยบายระหว่างประเทศซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งในโลกโดยสันติวิธี ซึ่งมหาตมะคานธีได้นำหลักการนี้มาใช้ทั้งในชีวิตส่วนตัวและในทางการเมือง และเมื่อได้นำมาปฏิบัติบ่อยครั้งและประสบความสำเร็จจนกลายเป็นโมเดลทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้อินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษในที่สุด¹⁵

ภายหลังได้รับเอกราชจากอังกฤษใน ค.ศ. 1947 อินเดียยึดหลัก “the Five Principles of Peaceful Co-existence” หรือ “Panchsheel” หรือ “ปัญจศีล” คือหลัก 5 ประการในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งปรากฏครั้งแรกในความตกลงว่าด้วยการค้าและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคทิเบตของจีนกับอินเดีย (Agreement on Trade and Intercourse between the Tibet Region of China and India) เมื่อวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 1954 โดยรัฐบาลทั้งสองฝ่ายได้บรรลุความตกลงบนพื้นฐาน ดังต่อไปนี้¹⁶

- 1) ความเคารพซึ่งกันและกันต่ออธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน
- 2) ความไม่รุกรานซึ่งกันและกัน
- 3) ความไม่แทรกแซงซึ่งกันและกัน
- 4) ความเท่าเทียมและผลประโยชน์ร่วมกัน
- 5) การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ใน ค.ศ. 1955 หลักการ Panchsheel ได้ถูกรวมใน the Ten Principles of International Peace and Cooperation ในปฏิญญาการประชุม Bandung Conference ซึ่งมีประเทศจากเอเชียและแอฟริกา 29 ประเทศเข้าร่วม และต่อมา ได้กลายเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางเมื่อถูกรวมไว้ในข้อมติการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งเสนอโดยอินเดีย ยูโกสลาเวีย และสวีเดน ที่ได้รับการลงมติอย่างเป็นเอกฉันท์ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม ค.ศ. 1957 และใน ค.ศ. 1961 ที่ประชุมสุดยอดครั้งแรกของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement: NAM) ที่กรุงเบลเกรด ได้รับเอาหลักการ Panchsheel เป็นแกนหลักของกลุ่ม NAM

อินเดียส่งเสริม Panchsheel โดยการปฏิบัติอย่างจริงจัง อาทิ การเข้าร่วมกับองค์การสหประชาชาติและกลุ่มประเทศเครือจักรภพในการเรียกร้องการปลดปล่อยอาณานิคมอย่างจริงจังทั้งในทางทวิภาคีและในกรอบองค์การระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ใน ค.ศ. 1946 รัฐบาลอินเดีย

¹⁵ Audrey A. Gruzdev, Anastasiya V. Konukhova and Sergey A. Podyapolsky, India's Soft Power: Images and Components, Siberian Federal University, 19 May 2015.

¹⁶ “Panchsheel,” External Publicity Division, Ministry of External Affairs, Government of India (June 2004): 1-3.

เป็นประเทศแรกที่เรียกร้องให้ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติแสดงความห่วงกังวลต่อสถานการณ์การแบ่งแยกสีผิวในแอฟริกาใต้ หรือ “apartheid” ยังผลให้เรื่องดังกล่าวได้รับการบรรจุไว้ในวาระการประชุมสมัชชาฯ เป็นครั้งแรก ซึ่งนโยบายการต่างประเทศในยุค Nehru (Nehruvian) ได้สะท้อนให้เห็นถึง soft power ของอินเดียอันเกิดจากการยึดมั่นในค่านิยมทางการเมืองและค่านิยมด้านจริยธรรมซึ่งดึงดูดประชาคมระหว่างประเทศให้ยอมรับหลักการเดียวกันอย่างเต็มใจ¹⁷ ถึงแม้ว่าโดยเนื้อแท้แล้วจะเป็นการดำเนินนโยบายการต่างประเทศเพื่อรักษาผลประโยชน์ของอินเดียในขณะนั้นเป็นหลักก็ตาม

นอกเหนือจากค่านิยมทางการเมืองแล้ว ในช่วงแรกภายหลังได้รับเอกราช อินเดียได้เริ่มใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยได้จัดตั้ง Indian Council for Cultural Relations (ICCR) ขึ้นใน ค.ศ. 1950 เพื่อสนับสนุนการทำงานของรัฐบาลในการส่งเสริมวัฒนธรรมอินเดียให้เป็นที่รู้จักและส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมกับนานาประเทศ โดยจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่ ICCR มีสำนักงานตั้งอยู่ ซึ่งจนถึงปัจจุบัน มีจำนวน 38 แห่ง ใน 36 ประเทศ รวมทั้งไทย

หลังหมดยุคของนายกรัฐมนตรี Nehru นโยบายการต่างประเทศอินเดียภายใต้การนำของนาง Indira Gandhi ได้ถูกเน้นไปในด้าน hard power มากกว่า soft power โดยมีนโยบายต่อภูมิภาคเอเชียใต้ที่เน้นความมั่นคงของชาติอินเดียที่มีความเชื่อมโยงกับความมั่นคงภายในของประเทศเพื่อนบ้าน ดังจะเห็นได้จากการที่อินเดียส่งกำลังทหารเข้าแทรกแซงในหลายประเทศ ทั้งศรีลังกา ใน ค.ศ. 1971 และในช่วง ค.ศ. 1987-1990 และมัลดีฟส์ ใน ค.ศ. 1988 โดยเฉพาะอย่างยิ่งชัยชนะของอินเดียในสงครามปากีสถานและการถือกำเนิดของบังกลาเทศ ใน ค.ศ. 1971 ซึ่งทำให้อินเดียกลายเป็นผู้เล่นที่มีบทบาทสำคัญในภูมิภาค อย่างไรก็ตาม หลักการการอยู่ร่วมกันอย่างสันติก็ยังไม่ได้หายไปเสียทีเดียว โดยนาย Rajiv Gandhi ผู้สืบทอดตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจากนาง Indira Gandhi ยังคงยึดมั่นในหลักการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด การอยู่ร่วมกัน และความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศอื่น ๆ¹⁸

ใน ค.ศ. 1991 นาย Narasimha Rao ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอินเดียและได้นำการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมาสู่นโยบายการต่างประเทศอินเดีย ซึ่งในขณะนั้น อินเดียเผชิญกับแรงผลักดันจากปัจจัยภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการสิ้นสุดของสงครามเย็น การเปลี่ยนจากยุค 2 ขั้วอำนาจมาเป็นขั้วเดียวนำโดยอุดมการณ์ประชาธิปไตยและตลาดเสรีของสหรัฐอเมริกา และการมาของยุค

¹⁷ Theerapat Pumalee, *Soft Power Engagement Toward ASEAN Under the India's Act East Policy After 2014: A Case Study of Thailand*, (Master's thesis, International Relations, Faculty of Political Science, Thammasat University, 2018), p.21.

¹⁸ Ibid, p.22.

โลกาภิวัตน์จากการพัฒนาก้าวหน้าของเทคโนโลยีซึ่งทำให้โลกเชื่อมต่อถึงกัน รวมถึงปัจจัยผลักดันภายใน โดยเฉพาะภาวะทางเศรษฐกิจของอินเดียที่กำลังอ่อนไหวเนื่องจากเงินเฟ้อ ทุนสำรองระหว่างประเทศต่ำ และโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ควบคุมโดยรัฐและไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ นาย Narasimha Rao ตัดสินใจปฏิรูปโครงสร้างและเปิดเสรีทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยลดค่าเงินรูปี ลดภาษีนำเข้า และเปิดรับการลงทุนจากต่างชาติ นอกจากนี้ ได้ริเริ่มนโยบายการต่างประเทศที่ถือว่าสำคัญและดำเนินต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน คือ Look East Policy ที่มุ่งเน้นการปฏิสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึง ASEAN โดยเฉพาะในด้านการรวมตัวทางเศรษฐกิจ โดยใช้ความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน และศักยภาพและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของอินเดียเป็นแรงจูงใจ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกหลังได้รับเอกราชที่รัฐบาลอินเดียให้ความสนใจกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹⁹ โดยต้นทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อินเดียสามารถกระชับความสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างรวดเร็ว

นโยบาย Look East ของอินเดียที่มุ่งส่งเสริมความสัมพันธ์กับ ASEAN และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดียในยุคนี้ ถือได้ว่าเป็นการส่งเสริม soft power ผ่านความร่วมมือทางเศรษฐกิจเพิ่มเติมจากฐานเดิมซึ่งเน้นการผลักดันความร่วมมือด้านวัฒนธรรม การศึกษา และอารยธรรม ซึ่งแม้อาจดูเหมือนจะไม่มีประสิทธิภาพชัดเจนเท่ากับด้านเศรษฐกิจ แต่อินเดียในยุคนี้ยังคงผลักดันความร่วมมือด้านวัฒนธรรมและศาสนา โดยเฉพาะการเชื่อมโยงศาสนาฮินดูกับพุทธศาสนา และจัดตั้งมหาวิทยาลัยนานาชาติซึ่งเคยเป็นมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาในสมัยโบราณ รวมถึงความเชื่อมโยงด้านอารยธรรมโบราณ อาทิ ภาษาสันสกฤต ศิลปะและสถาปัตยกรรม

3.1.2 นโยบาย soft power ของอินเดียในยุคที่นาย Narendra Modi เป็นนายกรัฐมนตรี

ภายหลังพรรค BJP และนาย Narendra Modi ได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นรัฐบาล ใน ค.ศ. 2014 อินเดียได้ยกระดับ Look East Policy ไปสู่ Act East Policy โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับความร่วมมือกับประเทศในเอเชีย-แปซิฟิก ทั้งในด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ไปสู่ระดับยุทธศาสตร์ทั้งในกรอบทวีปเอเชียและพหุภาคี โดยให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย (Northeastern Region) เป็นจุดเชื่อมโยงทางภูมิศาสตร์ และเน้นความร่วมมือใน 4 ด้าน หรือ 4C's ได้แก่ วัฒนธรรม (Culture) การค้า (Commerce) ความเชื่อมโยง (Connectivity) และการพัฒนาความสามารถ (Capacity Building) นอกจากนี้ ยังมีรูปแบบ แนวทาง และนโยบายที่แตกต่างไปจากรัฐบาลก่อน ๆ อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประชาสัมพันธ์อินเดียอย่างจริงจังในความเป็นประเทศที่มีความรุ่มรวยด้านอารยธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม แต่ในขณะเดียวกันก็เน้นถึงศักยภาพและการผลักดันนโยบายที่มุ่งนำอินเดียไปสู่ความก้าวหน้าและทันสมัย เช่น การริเริ่มนโยบาย “Make

¹⁹ Ibid, p.22-24.

in India” ซึ่งมีเป้าหมายให้อินเดียเป็นฐานการผลิตของอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้ นาย Narendra Modi เป็นผู้มีความศรัทธาแรงกล้าและปฏิบัติตามแนวทางศาสนาฮินดูอย่างเคร่งครัด และกล้าที่จะกล่าวถึงรากเหง้าทางความคิด วัฒนธรรมและศาสนา รวมถึงหลักคุณธรรมของอินเดียที่ตนเห็นว่าดีงามในทุกโอกาส เช่น ในการกล่าวสุนทรพจน์ในโอกาสวันได้รับเอกราช เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 2014 นาย Narendra Modi กล่าวถึงอนาคตของอินเดียว่า “ผมมีความเชื่อว่าพลังอันศักดิ์สิทธิ์และมรดกด้านจิตวิญญาณของอินเดียจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างสวัสดิภาพของโลก”

นอกจากนี้ รัฐบาลของนาย Narendra Modi ยังได้ริเริ่มแนวทางและกิจกรรมใหม่ ๆ ที่ต่างไปจากรัฐบาลก่อนหน้า เช่น การพบปะชุมชนชาวอินเดียโพ้นทะเลในประเทศต่าง ๆ ที่ได้ไปเยือน การรับรองผู้นำจากต่างประเทศในเมืองต่าง ๆ นอกเหนือจากกรุงนิวเดลี เพื่อประชาสัมพันธ์เมืองนั้น ๆ ให้เป็นที่รู้จักแก่นานาประเทศ การสื่อสารตรงระหว่างนาย Narendra Modi กับสาธารณชนทั้งในและต่างประเทศผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ อาทิ Facebook และ Twitter ทำให้นโยบายการต่างประเทศของอินเดียด้าน soft power มีรูปแบบที่ต่างไปจากที่ผ่านมา โดยถือเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลอินเดียมีความพยายามที่สอดประสานเพื่อการยกระดับ “ตัวตน” และ “คุณค่า” ของอินเดียในสายตานานาประเทศอย่างจริงจัง²⁰ โดยอาจพอสรุปรูปแบบทรัพยากรและแนวทางที่ใช้ ดังนี้

3.1.2.1 ชาวอินเดียโพ้นทะเล

ตั้งแต่เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นาย Narendra Modi ได้ใช้โอกาสการเดินทางเยือนต่างประเทศของตนในการพบปะกับชาวอินเดียโพ้นทะเลที่อาศัยในประเทศนั้น ๆ โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ เช่น ใน ค.ศ. 2014 นาย Narendra Modi ได้กล่าวสุนทรพจน์ต่อชาวอเมริกันเชื้อสายอินเดียกว่า 18,000 คน ที่มารอต้อนรับจนแน่นเต็ม Madison Square Garden นครนิวยอร์ก และได้ทำกิจกรรมลักษณะดังกล่าวเรื่อยมาจนกลายเป็นแนวปฏิบัติในการเยือนประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น จีน เบลเยียม แอฟริกาใต้ เยอรมนี รวมทั้งไทย ใน ค.ศ. 2019 ข้อริเริ่มนี้ไม่เคยมีมาก่อนในรัฐบาลก่อนหน้า โดยเป็นความพยายามในการใช้ประโยชน์จากชาวอินเดียโพ้นทะเลซึ่งถือว่ามีจำนวนมากที่สุดในโลกกว่า 18 ล้านคน²¹ เพื่อให้ชาวอินเดียโพ้นทะเลเหล่านี้ซึ่งยังรู้สึกผูกพันกับแผ่นดินแม่ ทำสิ่งใดก็ตามเพื่อช่วยสนับสนุนส่งเสริมผลประโยชน์ของอินเดีย ทั้งนี้ นาย Narendra Modi ตระหนักดีถึงประโยชน์ที่รัฐบาลอินเดียจะสามารถได้รับจากชาวอินเดียกลุ่มนี้ซึ่งไม่ใช่แค่เพียงเงินรายได้จากต่างประเทศที่ส่งกลับอินเดีย แต่ยังรวมถึงผลในด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์และการรักษาผลประโยชน์ของอินเดียในต่างประเทศ โดยได้ปรับโครงสร้างโดยย้ายกระทรวงกิจการชาว

²⁰ “India’s Soft-Power Strategy,” Outlook [Online]. 4 February 2022. Available from: <https://www.outlookindia.com/website/story/indias-soft-power-strategy/295206>.

²¹ “At 18 million, India has the world's largest diaspora population,” The Economic Times 12 January 2021.

อินเดียโพ้นทะเล (Ministry of Overseas Indian Affairs: MOIA) ไปอยู่ภายใต้กระทรวงการต่างประเทศ ใน ค.ศ. 2016 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบูรณาการนโยบายทางการทูตกับชาวอินเดียโพ้นทะเล ซึ่งนอกจากจะเป็นฐานเสียงที่สำคัญของพรรค BJP แล้ว ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการเผยแพร่วัฒนธรรมของอินเดียในต่างประเทศอีกด้วย

3.1.2.2 โยคะและอายุรเวท

โยคะถือเป็นหนึ่งในแหล่งที่มาของ soft power ของอินเดียที่โดดเด่นที่สุด โดยคำว่า โยคะ มาจากรากศัพท์ภาษาสันสกฤต “Yuj” ซึ่งแปลว่า “รวม” หรือ “รวมเป็นหนึ่ง” และตามคัมภีร์โบราณระบุว่า โยคะ คือ การรวมเอาตนของคณกับโลกเป็นหนึ่งเดียว ก่อให้เกิดความกลมเกลียวระหว่างจิตกับกาย และระหว่างคนกับธรรมชาติ แต่โยคะตามความหมายที่เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปคือ ศาสตร์โบราณถือกำเนิดในอินเดียว่าด้วยการบริหารร่างกายและจิตใจที่ช่วยให้ผู้ฝึกกำลังสามารถควบคุมและรับรู้การเคลื่อนไหวของร่างกายอย่างมีสติซึ่งจะนำไปสู่สุขภาพกายและใจที่ดี

รัฐบาลของนาย Narendra Modi ให้ความสำคัญอย่างสูงต่อการประชาสัมพันธ์โยคะให้เป็นการฝึกร่างกายและจิตใจที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลทั่วโลก โดยในการกล่าวสุนทรพจน์ต่อที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 69 เมื่อวันที่ 27 กันยายน ค.ศ. 2014 นาย Narendra Modi ได้เสนอให้มีการกำหนดวันโยคะสากลเพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความสำคัญของศาสตร์โยคะ โดยกล่าวว่า โยคะ คือ ของขวัญอันประเมินค่ามิได้จากธรรมเนียมโบราณของอินเดีย โยคะรวมจิตใจ ร่างกาย ความคิด และการกระทำเข้าด้วยกัน เป็นแนวทางแบบองค์รวมที่มีคุณค่ายิ่งต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคน ต่อมา ในวันที่ 11 ธันวาคม ค.ศ. 2014 รัฐบาลอินเดียประสบความสำเร็จในการผลักดันให้สหประชาชาติผ่านข้อมติที่ 69/131 โดยการสนับสนุนจาก 177 ประเทศ กำหนดให้วันที่ 21 มิถุนายน ของทุกปีเป็นวันโยคะสากล เพื่อสร้างความตระหนักรู้ของประโยชน์จากการฝึกโยคะ โดยนับตั้งแต่ ค.ศ. 2015 เป็นต้นมา อินเดียได้จัดกิจกรรมวันโยคะสากลในวันที่ 21 มิถุนายน ทั้งในและต่างประเทศอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยเชิญชวนผู้เข้าร่วมจากทุกภาคส่วนและทุกระดับเข้าร่วมงานดังกล่าวเพื่อสร้างสถิติโลกและทำการประชาสัมพันธ์เพื่อขยายผลการสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของโยคะไปทั่วโลก ปัจจุบัน มีผู้ฝึกโยคะหรือออกกำลังกายโยคะกว่า 300 ล้านคนทั่วโลก โดยมีชาวอเมริกันกว่า 36 ล้านคนที่ฝึกโยคะเป็นประจำทุกวัน²²

อายุรเวท (Ayurveda) มีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต 2 คำคือ 'อายุส' หมายถึง อายุยืนยาว และ 'เวท' หมายถึง องค์ความรู้ หรือ 'ศาสตร์' อายุรเวทจึงหมายถึง ศาสตร์ของการมีอายุยืน ถือกำเนิดในอินเดียเมื่อห้าพันปีมาแล้ว เน้นให้ความสำคัญกับสุขภาพในองค์รวมทั้งร่างกาย จิตใจ และความคิด นับเป็นศาสตร์การแพทย์ทางเลือกเก่าแก่ที่สุดศาสตร์หนึ่งของโลกที่

²² <https://www.yogitimes.com/article/unstoppable-trend-yoga-infographic-business>

สืบทอดมาถึงปัจจุบัน และกำลังได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ²³ ควบคู่ไปกับโยคะ โดยเฉพาะในประเทศพัฒนาแล้ว ปัจจุบัน มีศูนย์บำบัดอายุรเวทกว่า 2 พันแห่งทั่วโลก โดยตั้งอยู่ในสหรัฐอเมริกา ประมาณ 100 แห่ง ทั้งนี้ รัฐบาลของนาย Narendra Modi ได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับอายุรเวท ดังจะเห็นได้จากการยกระดับกรม Ayurveda, Yoga and Naturopathy, Unani, Siddha and Homeopathy (AYUSH) ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 2003 เป็นกระทรวง AYUSH ใน ค.ศ. 2014 โดยให้รับผิดชอบการส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกฝนการใช้มรดกด้านการแพทย์แผนโบราณ ซึ่งรวมถึงศาสตร์โยคะ ให้กับทั้งในและนอกประเทศ

3.1.2.3 ศาสนาและภาษาสันสกฤต

อินเดียเป็น “melting pot” ของวัฒนธรรม ภาษา รวมถึงศาสนา ซึ่งอินเดียเป็นแหล่งกำเนิดของศาสนาสำคัญถึง 3 ศาสนา ได้แก่ ฮินดู พุทธศาสนา และซิกข์ จึงเป็นประเทศเป้าหมายหนึ่งของผู้จาริกแสวงบุญจากต่างประเทศเป็นจำนวนมากเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะศาสนาพุทธ ซึ่งอินเดียเป็นที่ตั้งของสังเวชนียสถานสำคัญ 3 แห่ง ที่เมืองพุทธคยา เมืองสารนาถ และเมืองกุสินารา ศาสนาซิกข์มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น Golden Temple เมืองอัมริทสา ส่วนศาสนาฮินดูมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์จำนวนมาก โดยเฉพาะเมืองที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำสำคัญ อาทิ เมืองพาราณสี เมืองโยธยา เมืองมธูรา เมือง Rishikesh เมือง Haridwar

รัฐบาลอินเดียในยุคของนาย Narendra Modi มีนโยบายส่งเสริมความเชื่อมโยงกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านพุทธศาสนา โดยใช้สังเวชนียสถานสำคัญ 3 แห่ง ที่ตั้งอยู่ในอินเดียข้างต้นเป็นจุดเชื่อมโยง เพื่อส่งเสริมความใกล้ชิดในระดับประชาชนกับประเทศที่นับถือพุทธศาสนา และเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธสำหรับการเดินทางไปแสวงบุญของพุทธศาสนิกชนจากประเทศต่าง ๆ โดยเมื่อ ค.ศ. 2015 กระทรวงวัฒนธรรมของอินเดียได้จัดแคมเปญประชาสัมพันธ์เส้นทางแสวงบุญ 4 สังเวชนียสถาน (รวมเมืองลุมพินีในเนปาลอีก 1 แห่ง) และใน ค.ศ. 2018 รัฐบาลของนาย Narendra Modi ได้ประกาศข้อริเริ่มในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธซึ่งจะช่วยเชื่อมโยงสังเวชนียสถานสำคัญของอินเดียกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และในการกล่าวสุนทรพจน์ในโอกาสต่าง ๆ นาย Narendra Modi มักกล่าวถึงความพยายามของรัฐบาลอินเดียในความเชื่อมโยงด้านพุทธศาสนาและมักจัดกำหนดการไปสักการะที่วัดพุทธในระหว่างการเดินทางเยือนประเทศที่นับถือพุทธศาสนา ทั้งนี้ เพื่อสร้างภาพของอินเดียในฐานะประเทศที่เป็นต้นกำเนิดและมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนาให้เป็นจุดดึงดูดให้คนต่างชาติเดินทางมาจาริกแสวงบุญและท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยสร้างรายได้ให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่งด้วย โดยล่าสุด เมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 2021 นาย Narendra Modi ได้เป็นประธานเปิดสนามบินนานาชาติ

²³ วลัยุช สุภากร, กิน-อยู่แบบอายุรเวท, กรุงเทพธุรกิจ (26 กรกฎาคม 2565).

เมืองกุสินารา เพื่อให้การอำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนจากประเทศต่าง ๆ ในการเดินทางไปแสวงบุญที่เมืองกุสินาราซึ่งเป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน โดยจะมีการเพิ่มเที่ยวบินตรงระหว่างเมืองหลัก ๆ ของอินเดียไปยังเมืองกุสินาราอีกด้วย²⁴

ภาษาสันสกฤตเป็นภาษาที่เก่าแก่ที่สุดในโลก โดยเชื่อว่าถือกำเนิดขึ้นประมาณ 5 พันปีก่อนคริสตกาล ภาษาสันสกฤตในภาษาฮินดีเรียกว่า “devbhasha” หรือ “deva bhasha” แปลว่า ภาษาของพระเจ้า (language of gods) แม้ปัจจุบัน ภาษาสันสกฤตจะยังคงเป็นภาษาราชการของอินเดีย แต่ก็ใช้สำหรับการสวดบูชาในพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ มากกว่าที่จะใช้ในการสนทนาในชีวิตประจำวัน โดยในการเริ่มพิธีอันเป็นมงคลทั้งหลายตามหลักศาสนาฮินดูจะมีการสวดตามคัมภีร์พระเวทซึ่งเป็นภาษาสันสกฤต²⁵

ภาษาสันสกฤตมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาภาษาอื่น ๆ ของอินเดียและในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของอินเดีย รวมถึงทำหน้าที่เป็นพื้นฐานทางทฤษฎีของศาสตร์โบราณ อินเดียจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องรักษาและเผยแพร่ภาษาสันสกฤตเพื่อการพัฒนาประเทศต่อไปในทุกด้าน รัฐบาลอินเดียให้ความสำคัญกับภาษาสันสกฤตอย่างต่อเนื่อง โดยกระทรวงพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้จัดตั้ง Rashtriya Sanskrit Sansthan ขึ้นที่กรุงนิวเดลี ตั้งแต่ ค.ศ. 1970 เพื่อเป็นองค์กรอิสระที่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาล ทำหน้าที่พัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาสันสกฤตทั่วประเทศ และช่วยกระทรวงพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการออกแบบและดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษาภาษาสันสกฤต โดยองค์กรดังกล่าวได้รับการจัดสรรงบประมาณถึง 3.4 พันล้านบาทในระหว่าง ค.ศ. 2017-2020²⁶

รัฐบาลของนาย Narendra Modi ให้ความสำคัญกับภาษาสันสกฤตอย่างมาก โดยในระหว่างการกล่าวสุนทรพจน์ในงาน World Sanskrit Conference ครั้งที่ 16 เมื่อ ค.ศ. 2015 ที่กรุงเทพมหานคร นาง Sushma Swaraj รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินเดียในขณะนั้นได้ประกาศข้อริเริ่มในการมอบรางวัล World Sanskrit Award ให้แก่นักวิชาการชาวต่างชาติที่มีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษาภาษาสันสกฤต รวมถึงการสอนและการวิจัยในภาษาและวรรณกรรม

²⁴ <https://www.newindianexpress.com/nation/2021/oct/20/pm-modi-inaugurates-kushinagar-international-airport-2373553.html>.

²⁵ Whatsup University, Oldest language of the world, Readers' Blog by the Times of India [Online], 2020, Available from: <https://timesofindia.indiatimes.com/readersblog/whatsup-university/oldest-language-of-the-world-19460/>.

²⁶ Central Sanskrit University, About us, [Online], Available from: http://www.sanskrit.nic.in/about_us.php#:~:text=Accordingly%2C%20the%20Rashtriya%20Sanskrit%20Sansthan,over%20the%20country%20and%20abroad.

สันสกฤต ซึ่งในการมอบรางวัลครั้งแรกในปีเดียวกันนั้น รัฐบาลอินเดียได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลดังกล่าวแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม ค.ศ. 2021 ในระหว่างการจัตรายการวิทยุ “Mann Ki Baat”²⁷ ครั้งที่ 80 นาย Narendra Modi ได้กล่าวถึงภาษาสันสกฤตว่ามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมของอินเดียกับประเทศต่าง ๆ ทางตะวันออก โดยยกตัวอย่างงานที่สร้างแรงบันดาลใจจากบุคคลในต่างประเทศที่ทำการค้นคว้าด้านภาษาสันสกฤต และในส่วนของไทย ได้กล่าวถึง ผศ.ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา และ ศ.ดร. กุสุมา รักษมณี ว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเผยแพร่ภาษาสันสกฤตในไทย²⁸

3.1.2.4 ความเป็นประชาธิปไตย

ความเป็นประชาธิปไตยของอินเดียถือเป็นความน่าดึงดูดของอินเดียมา นับตั้งแต่หลังสงครามเย็น ซึ่งหลายประเทศได้เริ่มปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยมากขึ้นเรื่อย ๆ แม้ในขณะนั้น อินเดียจะยังเป็นประเทศกำลังพัฒนาและยังคงมีประเด็นปัญหาหลายอย่างที่ต้องจัดการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความยากจน หรือการวางระบบโครงสร้างประเทศ ภายหลังจากได้รับเอกราช แต่อินเดียก็ถือเป็นประเทศประชาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุดในโลก และไม่เคยมีประวัติการเกิดรัฐประหารดังเช่นในประเทศเพื่อนบ้านของอินเดีย โดยในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุดเมื่อ ค.ศ. 2019 อินเดียมีผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งสิ้น 912 ล้านคน และมีผู้มาลงคะแนนเสียงถึงร้อยละ 67 ซึ่งนับว่าสูงที่สุดในประวัติศาสตร์อินเดีย

แม้ว่าจะเป็นประเทศที่ยึดถือในระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ได้รับเอกราช แต่หากดูจากประวัติศาสตร์แล้ว อินเดียมักไม่ค่อยประชาสัมพันธ์ตนเองในด้านนี้สักเท่าใดนัก จนกระทั่งเมื่อช่วง ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา เนื่องจากที่อินเดียได้เริ่มหันมาดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยในต่างประเทศ โดยร่วมมือองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ อาทิ เข้าร่วม UN Democracy Fund เมื่อ ค.ศ. 2005 โดยบริจาคเงิน 25 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งถือว่ามากเป็นอันดับสอง รองจากสหรัฐอเมริกา

²⁷ แปลตรงตัวว่า “thought of mind” เป็นรายการวิทยุที่จัดโดยนาย Narendra Modi ออกอากาศทั่วประเทศ อินเดียเป็นประจำทุกเดือน เริ่มอย่างเป็นทางการตั้งแต่เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม ค.ศ. 2014 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นาย Narendra Modi ได้สื่อสารความคิดไปยังประชาชนโดยตรง โดยรายการวิทยุสามารถเข้าถึงชาวอินเดียที่อาศัยในพื้นที่ห่างไกลได้ดีกว่ารายการโทรทัศน์ ซึ่งคาดว่าอยู่ที่ประมาณร้อยละ 90 ของประชากรอินเดียทั้งหมด

²⁸ Hindustan Times, Sanskrit plays key role in strengthening cultural ties: PM Modi on Mann Ki Baat, [Online], 2021, August 29, Available from: <https://www.hindustantimes.com/india-news/sanskrit-plays-key-role-in-strengthening-cultural-ties-pm-modi-on-mann-ki-baat-101630212289395.html>.

รัฐบาลของนาย Narendra Modi ได้เน้นย้ำความเป็นประเทศประชาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุดในโลกของอินเดียอยู่เสมอในการมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ซึ่งมีความชัดเจนแตกต่างจากรัฐบาลที่ผ่าน ๆ มา โดยนาย Narendra Modi จะเน้นย้ำค่านิยมร่วมทางการเมืองดังกล่าวซึ่งอินเดียมีกับประเทศตะวันตกและประเทศประชาธิปไตยในเอเชีย²⁹ ซึ่งนับเป็นการเน้นย้ำจุดแข็งในด้านค่านิยมทางการเมืองที่อินเดียได้ยึดถือมาเป็นเวลายาวนานนับตั้งแต่ก่อตั้งประเทศ และเป็นเครื่องมือในการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกของประเทศที่ยึดโยงกับค่านิยมทางการเมืองที่เป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศนั่นเอง

3.1.2.5 ภาพยนตร์อินเดีย

อุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดีย หรือที่รู้จักกันดีในนามว่า “Bollywood” เป็นแหล่งผลิตภาพยนตร์จำนวนมากที่สุดในโลก และเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายในประเทศอื่น ๆ อาทิ ประเทศเพื่อนบ้านของอินเดียในเอเชียใต้ เอเชียกลาง ตะวันออกกลาง และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยชาวอินเดียโพ้นทะเลเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้ภาพยนตร์อินเดียเป็นที่นิยม เช่น ในสหรัฐอเมริกา โรงภาพยนตร์มัลติเพล็กซ์ฉายภาพยนตร์ในภาษาฮินดีเพื่อตอบสนองความต้องการของประชากรชาวอินเดียโพ้นทะเลที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้ การที่นักแสดงอินเดียได้ร่วมแสดงในภาพยนตร์ Hollywood และรายการโทรทัศน์ของสหรัฐอเมริกา เช่น นาง Priyanka Chopra ก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้วงการภาพยนตร์อินเดียได้รับการยกระดับและเป็นที่นิยมในต่างประเทศมากขึ้น

ภาพยนตร์อินเดียถือได้ว่าตัวอย่างที่ดีของการนำเสนอผลิตภัณฑ์สื่อบันเทิงที่รวมเอาวัฒนธรรมอินเดียที่หลากหลายมานำเสนอในที่เดียวกัน โดยลักษณะเด่นที่สำคัญของภาพยนตร์อินเดียคือการใส่ดนตรีและการเต้นรำของเหล่านักแสดงเพื่อเล่าเรื่องราวสอดรับไปกับเนื้อหาของภาพยนตร์และสร้างความน่าสนใจในการดำเนินเรื่องราว อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของ Bollywood เป็นการดำเนินการที่ภาคเอกชนเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนและประสบความสำเร็จได้ด้วยตัวเองโดยไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐเท่าใดนัก โดยใน ค.ศ. 2015 Google ได้เปิดเผยข้อมูลรายชื่อคำค้นหาจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกพบว่า ละครโทรทัศน์ที่มีชื่อเสียงของอินเดียเรื่อง “Balika Vadhu” แบบพากษ์เสียงภาษาเวียดนาม หรือ “Co Dau 8 Tuoi” ได้รับความนิยมสูงสุด โดยติดอันดับชาร์ตของเวียดนามอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ ค.ศ. 2013 และได้รับการพากษ์เสียงถึง 18 ภาษา ซึ่งรวมถึงภาษาสวาฮีลี และเซอร์เบีย และเมื่อจีนเปิดรับรายการโทรทัศน์จากอินเดียในช่วงทศวรรษที่ 2000 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมบันเทิงของอินเดียก็ขยายตัวกว่า 10 เท่า ทั้งนี้ ความนิยมที่

²⁹ “[India’s Soft-Power Strategy](https://www.outlookindia.com/website/story/indias-soft-power-strategy/295206),” Outlook [Online], 4 February 2022, Available from: <https://www.outlookindia.com/website/story/indias-soft-power-strategy/295206>.

สูงขึ้นของรายการโทรทัศน์อินเดียถือเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมอินเดียขึ้นพื้นฐานที่สุด แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการนำเสนอทุกแง่มุมของวัฒนธรรมอินเดียที่ครบรอบด้านที่สุด ซึ่งช่วยทำให้ผู้รับชมที่อยู่ในต่างประเทศเข้าใจและชื่นชอบวัฒนธรรมอินเดีย และช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับประเทศนั้น ๆ ในระดับประชาชน³⁰ อย่างไรก็ตาม ในระยะหลังมานี้ รัฐบาลอินเดียโดยกระทรวงการต่างประเทศได้พยายามจะใช้ประโยชน์จาก Bollywood มากขึ้น โดยการซื้อลิขสิทธิ์ภาพยนตร์และละครโทรทัศน์อินเดียที่มีคุณภาพมาให้สถานเอกอัครราชทูตอินเดียในต่างประเทศใช้ประโยชน์ในการจัดเทศกาลภาพยนตร์อินเดียในประเทศต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงคนรุ่นใหม่ที่ชอบสื่อบันเทิงดังกล่าว³¹

3.1.2.6 อาหารอินเดีย

อาหารและเครื่องเทศของอินเดียเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานในด้านความสัมพันธ์และการค้าระหว่างประเทศ นับตั้งแต่การมาปกครองอนุภูมิภาคอินเดียของผู้ปกครองจากอาณาจักรต่างถิ่น จนกระทั่งเกิดเป็นเส้นทางการค้าเครื่องเทศระหว่างอินเดียกับยุโรป และต่อมาที่อาหารอินเดียได้แพร่หลายอันเป็นผลจากการเคลื่อนย้ายประชากรชาวอินเดียไปยังประเทศต่าง ๆ จนมาถึงปัจจุบัน อาหารอินเดียได้กลายเป็นอาหารที่ได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ ในหลายประเทศทั่วโลก และได้ปรากฏในภาพยนตร์และซีรีส์โทรทัศน์ของประเทศต่าง ๆ ผ่านตัวละครเชื้อสายอินเดียมากขึ้นด้วยเช่นกัน ปัจจุบัน เครื่องเทศและเครื่องปรุงอินเดียสามารถหาซื้อได้ในร้านเอเชีย ร้านเกาหลี รวมถึงซูเปอร์มาร์เก็ตชั้นนำทั่วไป และรัฐบาลอินเดียได้เริ่มตระหนักถึงประโยชน์ที่จะสามารถใช้ได้จากอาหารอินเดีย โดยเมื่อ ค.ศ. 2021 ICCR ได้เริ่มหารือกับบุคลากรชั้นนำในวงการอาหารของอินเดีย เพื่อหาแนวทางผลักดัน ‘culinary diplomacy’ ของอินเดียเป็นส่วนหนึ่งของการเผยแพร่วัฒนธรรมอินเดีย โดยมีแนวคิดที่จะจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อประชาสัมพันธ์อาหารอินเดียไปทั่วโลก ซึ่งรวมถึงการจัดกิจกรรมด้านอาหาร การให้รางวัล การสาธิตการให้รับรองและการจัดอันดับร้านอาหารอินเดียทั่วโลก³²

3.1.3 สาเหตุที่รัฐบาลของนาย Narendra Modi หันมามุ่งเน้น soft power

จากการค้นคว้าบทวิเคราะห์ต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้ พบว่ามีความเห็นที่สอดคล้องและแตกต่างกันไป พอสรุปได้โดยสังเขป ดังนี้

³⁰ Salil Shetty and Tara Sahgal, “India’s Soft Power: Challenges and Opportunities,” Rajiv Gandhi Institute for Contemporary Studies, 2019, 15-16.

³¹ Lok Sabha Secretariat, Thirteenth Report, Standing Committee on External Affairs (Sixteenth Lok Sabha), “India’s Soft Power Diplomacy Including Role of Indian Council for Cultural Relations (ICCR) and Indian Diaspora,” 23 November 2016, 10.

³² <https://www.iccr.gov.in/sites/default/files/Press%20Release%20-%20DDU%20Oration.pdf>

1) เพื่อรักษาภาพลักษณ์ประเทศที่รักษาสันติภาพของอินเดียและเพื่อคงความสัมพันธ์และความไว้เนื้อเชื่อใจกับนานาประเทศ แม้ว่าอินเดียจะได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่นำเข้าอาวุธยุทโธปกรณ์สูงเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก และรัฐบาลของนาย Narendra Modi ก็ให้ความสำคัญกับการเพิ่มแสนยานุภาพทางการทหารเพื่อรักษาความมั่นคงทั้งภายในและต่างประเทศ โดยในระหว่าง ค.ศ. 2013-2017 อินเดียได้ซื้ออาวุธจากสหรัฐอเมริกา รัสเซีย และอิสราเอล เป็นมูลค่าถึงร้อยละ 12 ของการค้าอาวุธโลก นอกจากนี้ รัฐบาลอินเดียยังได้กำหนดให้อุตสาหกรรมด้านป้องกันประเทศ เช่น อาวุธ เรือรบ เรือดำน้ำ เป็นหนึ่งในสาขาสำคัญภายใต้นโยบาย Make in India ซึ่งเน้นการยกระดับขีดความสามารถของภาคการผลิตภายในประเทศ ความพยายามในการเพิ่มศักยภาพด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ของอินเดียนั้นมีปัจจัยผลักดันจากภายนอกที่สำคัญ คือการที่จีนได้แพร่อิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคเอเชียใต้และมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งอินเดียถือว่าเป็น “backyard” ของตน นอกจากนี้ อินเดียยังมีความจำเป็นต้องมีกองกำลังและอาวุธที่สามารถปกป้องชายฝั่งและเขตอาณาทางน้ำ รวมถึงเขตเศรษฐกิจพิเศษซึ่งมีพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาล ซึ่งการเพิ่มกำลังอำนาจทางทหารของอินเดียย่อมทำให้ประเทศเพื่อนบ้านและใกล้เคียงเกิดความรู้สึกหวาดระแวงและมองว่าเป็นภัยคุกคามได้

2) เพื่อใช้ทรัพยากรด้าน soft power ในการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกเพื่อเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ ต่อไป อาทิ ใช้โยคะและพุทธศาสนาในการสร้างภาพของอินเดียว่าเป็นดินแดนแห่งจิตวิญญาณและความสงบเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติ นอกจากนี้ การประกาศนโยบายด้านเศรษฐกิจใหม่ ๆ ใน ค.ศ. 2014 อาทิ ‘Digital India’ ‘Skill India’ ‘Smart City Mission’ ‘Startup India’ ก็สามารถช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์อินเดียยุคใหม่ที่มีความทันสมัยและก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และช่วย rebrand อินเดีย ในฐานะประเทศที่มีนวัตกรรมเพื่อเป็นกลจักรสำคัญในการสร้างการพัฒนาและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของโลก

3) เพื่อดำเนินการตามอุดมการณ์ของพรรค BJP ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่มีพื้นฐานอุดมการณ์จากศาสนาฮินดูและความเป็นชาตินิยม โดยในระหว่างการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อ ค.ศ. 2014 และ ค.ศ. 2019 พรรค BJP ได้ออกแถลงการณ์ (manifesto) ของพรรคซึ่งระบุประเด็นที่พรรคจะดำเนินการหากได้รับเลือกตั้ง โดยมีหลายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ soft power อาทิ³³

ก. บูรณาการ soft power ในการแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศ ในด้านวัฒนธรรม จิตวิญญาณ และปรัชญา (ค.ศ. 2014)

³³ <http://cdn.narendramodi.in/wp-content/uploads/2014/04/Manifesto2014highlights.pdf> และ https://timesofindia.indiatimes.com/realtime/BJP_Election_2019_english.pdf

ข. บำรุงรักษาและฟื้นฟูแหล่งมรดกโบราณให้มีความสวยงามและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในบริเวณจุดแสวงบุญของทุกศาสนาและความเชื่อ (ค.ศ. 2014)

ค. ส่งเสริมและพัฒนาภาษาต่าง ๆ ของอินเดีย เนื่องจากภาษาเป็นที่เก็บรักษาวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ศิลปะวิทยาการ อีกทั้งภาษาถิ่นเป็นแหล่งที่มาของการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม (ค.ศ. 2014)

ง. ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว 50 สาย แบ่งตามประเภท อาทิ เส้นทางแหล่งโบราณคดีและอารยธรรม เส้นทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ เส้นทางทางการแพทย์ (อายุรเวทและการแพทย์สมัยใหม่) โดยจะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสร้างการจ้างงานในพื้นที่รอบเส้นทางดังกล่าว (ค.ศ. 2014)

จ. สร้างความเข้มแข็งให้รากเหง้าทางวัฒนธรรม เช่น ให้มีการเรียนการสอนภาษาสันสกฤตในโรงเรียนและให้ทุนศึกษาวิจัย ส่งเสริมศาสตร์โยคะให้เป็นที่รับรู้ในระดับสากลว่าเป็นวิถีทางบรรลุการมีสุขภาพดีและฟื้นฟูจิตใจ (ค.ศ. 2015)

ฉ. ดำเนินนโยบายการต่างประเทศที่เพิ่มการมีปฏิสัมพันธ์กับชาวอินเดียโพ้นทะเล โดยจัดตั้งกลไกเพื่อเชื่อมต่อกับคนเชื้อสายอินเดีย และสร้าง portal เพื่อเป็นจุดติดต่อสำหรับให้ข้อมูลและบริการแก่คนอินเดียในต่างประเทศ (ค.ศ. 2015)

ทั้งนี้ กล่าวได้ว่า พรรค BJP เป็นพรรคที่ยึดมั่นต่อคำสัญญาต่อประชาชน โดยภายหลังได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นรัฐบาล ก็มักจะดำเนินการตามสิ่งที่ได้ประกาศไว้ก่อนการเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นสำคัญ

3.2 โครงสร้างและแนวทางการดำเนินงานของ ICCR

3.2.1 ประวัติความเป็นมาของ ICCR

ICCR ได้รับการก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1950 โดยนาย Maulana Abul Kalam Azad หนึ่งในผู้นำการต่อสู้เพื่ออิสรภาพของอินเดียและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการคนแรกของอินเดียภายหลังได้รับเอกราช โดยมีวัตถุประสงค์ตาม Memorandum of Association เมื่อแรกก่อตั้งเพื่ออุปถัมภ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างอินเดียกับประเทศอื่น ๆ โดยมีแนวทาง 3 ประการ³⁴ คือ

- 1) ส่งเสริมความรู้ที่กว้างขึ้นและชื่นชมในภาษา วรรณกรรม และศิลปะของกันและกัน

³⁴ ICCR, Memorandum of Association, [Online], Available from: <https://iccr.gov.in/index.php/about-us/memorandum-association>

- 2) ส่งเสริมการติดต่อที่ใกล้ชิดระหว่างมหาวิทยาลัยและระหว่างสถาบันด้านวัฒนธรรม
- 3) ดำเนินการเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรม

โดยในขณะนั้น ICCR อยู่ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการและกิจกรรมเยาวชน จนกระทั่ง ค.ศ. 1970 จึงได้ย้ายจากกระทรวงพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไปอยู่กับกระทรวงการต่างประเทศ และได้กลายเป็นหน่วยงานอิสระภายใต้การกำกับดูแลด้านการบริหารของกระทรวงการต่างประเทศนับแต่นั้น และเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐบาลในการผลักดัน soft power ของอินเดียในต่างประเทศ³⁵ โดยกว่า 70 ปีนับตั้งแต่ก่อตั้ง ICCR ได้รับการมอบหมายภาระหน้าที่ที่เพิ่มมากขึ้นตามยุคสมัยและบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบัน ICCR มีวัตถุประสงค์ ดังนี้³⁶

- 1) เพื่อมีส่วนร่วมในการจัดทำและดำเนินนโยบายและโครงการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมกับต่างประเทศ
 - 2) เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างอินเดียกับประเทศอื่น ๆ
 - 3) เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับประเทศอื่น ๆ
 - 4) เพื่อจัดตั้งและพัฒนาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับองค์กรทั้งในและต่างประเทศ
 - 5) เพื่อดำเนินการอื่น ๆ ที่จำเป็นในการผลักดันวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น
- ทั้งนี้ การดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของ ICCR ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานใหญ่ที่กรุงนิวเดลี สำนักงานภูมิภาคที่ตั้งอยู่ในรัฐต่าง ๆ ของอินเดีย 19 แห่ง และศูนย์วัฒนธรรมในต่างประเทศ 38 แห่ง

3.2.2 โครงสร้างของ ICCR

ICCR ปกครองด้วยธรรมนูญของตนเอง และบริหารโดยหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย 3 หน่วย ได้แก่ สมัชชาใหญ่ (General Assembly) คณะมนตรีประศาสน์การ (Governing Body) และคณะกรรมการการเงิน (Finance Committee) โดยทั้งสามหน่วยจะทำหน้าที่ชี้แนะและให้แนวทาง อนุมัติงบประมาณและแผนปฏิบัติงานประจำปี

- 1) สมัชชาใหญ่ (General Assembly) สมาชิกสมัชชาใหญ่มีวาระ 3 ปี และสามารถได้รับการแต่งตั้งซ้ำได้ ประกอบด้วย
 - ก) ประธาน ICCR
 - ข) รองประธาน ICCR 3 คน

³⁵ ICCR, Annual Report 2018-2019, [Online], Available from:

<https://www.iccr.gov.in/sites/default/files/Annual%20reports/Annual%20Report%202020.pdf>

³⁶ ICCR, Constitution, [Online], Available from: <https://iccr.gov.in/about-us/constitution>

- ค) อธิบดี ICCR
- ง) ที่ปรึกษาทางการเงิน
- จ) บุคคลที่รัฐบาลอินเดียเสนอชื่อ 5 คน
- ฉ) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอโดยประธานสภาผู้แทนราษฎร 2 คน
- ช) สมาชิกวุฒิสภาเสนอโดยประธานวุฒิสภา 1 คน
- ซ) ผู้แทนจาก Lalit Kala Akademi (สถาบันวิจิตรศิลป์แห่งชาติ) 1 คน
- ฌ) ผู้แทนจาก Sahitya Akademi (สถาบันวรรณกรรมแห่งชาติ) 1 คน
- ญ) ผู้แทนจาก Sangeet Natak Akademi (สถาบันนาฏยสังคีตศิลป์แห่งชาติ) 1 คน
- ฎ) บุคคลที่โดดเด่นด้านวัฒนธรรมอินเดียในแขนงต่าง ๆ เสนอโดยประธาน

ICCR ไม่เกิน 10 คน

- ฏ) ศิลปินที่โดดเด่นในสาขาการแสดง วิจิตรศิลป์ ศิลปะพลาสติก 10 คน
- ฐ) ผู้แทนจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบัน คัดเลือกโดยคณะมนตรีประศาสน์การ

15 คน

- ท) ผู้แทนจากสถาบันด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่โดดเด่น คัดเลือกโดยคณะมนตรีประศาสน์การ 5 คน
- ถ) ผู้แทนจากสถาบันวิจัยและการเรียนขั้นสูงด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 5 คน
- ด) ผู้แทนองค์กรอื่น ๆ ที่สนใจในงานและวัตถุประสงค์ของ ICCR คัดเลือกโดยคณะมนตรีประศาสน์การ

สมัชชาใหญ่มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- ก) กำหนดรูปแบบการดำเนินการของ ICCR ตามนโยบายรัฐบาล และให้คำปรึกษาแก่รัฐบาลในเรื่องการส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมกับต่างประเทศ
- ข) รับมอบงบประมาณประจำปีของ ICCR ที่อนุมัติโดยคณะมนตรีประศาสน์การ
- ค) พิจารณาและอนุมัติโครงการที่เสนอโดยคณะปกครอง และให้แนวทาง
- ง) รับทราบรายงานประจำปี
- จ) เสนอชื่อผู้ตรวจสอบบัญชี นอกจากรัฐบาลอินเดียจัดให้มีการตรวจสอบผ่านสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน และรับทราบรายงานการตรวจสอบ
- ฉ) เลือกตั้งรองประธาน 2 คนจากสมาชิกสมัชชาใหญ่
- ช) เลือกตั้งสมาชิกจากคณะมนตรีประศาสน์การ
- ซ) เลือกตั้งสมาชิกจากคณะกรรมการการเงิน
- ฌ) วางกรอบ กฎระเบียบ และข้อบังคับการประชุม

โดยสมัชชาใหญ่จะประชุมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ตามวันและเวลาที่กำหนดโดยประธาน และประธานสามารถเรียกประชุมสมัยพิเศษตามความจำเป็น หรือเรียกประชุมหากมีการร้องขอจากสมาชิกไม่ต่ำกว่า 2 ใน 3

2) คณะมนตรีประศาสน์การ (Governing Body) คัดเลือกจากสมัชชาใหญ่ ประกอบด้วย ประธาน ICCR รองประธาน ICCR 3 คน อธิบดี ICCR ที่ปรึกษาทางการเงิน ผู้ได้รับคัดเลือกโดยรัฐบาลอินเดียจากรายชื่อที่เสนอโดยสมัชชาใหญ่ 3 คน ผู้ถูกคัดเลือกจากสมาชิกสมัชชาใหญ่ 9 คน ซึ่งต้องมีสมาชิกอย่างน้อย 1 คน จากวุฒิสภา และ 2 คน จากสภาผู้แทนราษฎร

คณะมนตรีประศาสน์การ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- ก) บริหารหน่วยงานต่าง ๆ ของ ICCR ตามแนวทางและนโยบายของสมัชชาใหญ่
- ข) กำกับดูแลงานของ ICCR
- ค) ออกแบบโครงการเพื่อเสนอต่อสมัชชาใหญ่
- ง) อนุมัติงบประมาณประจำปีของ ICCR ตามที่รัฐบาลจัดสรร และเสนอขอรับการรับรองจากสมัชชาใหญ่
 - จ) อนุมัติรายงานประจำปีและบัญชี และเสนอขอรับการรับรองจากสมัชชาใหญ่
 - ฉ) เลือกตั้งผู้แทนจากมหาวิทยาลัยและองค์กรด้านวิทยาศาสตร์ การศึกษา และวัฒนธรรมเป็นสมาชิกสมัชชาใหญ่
- ช) อนุมัติการแต่งตั้งอธิบดี ICCR โดยประธาน ICCR และสมาชิก
- ซ) เลือกตั้งผู้แทนในคณะกรรมการการเงิน

3) คณะกรรมการการเงิน (Finance Committee) ประกอบด้วย ประธานกรรมการเลือกโดยคณะกรรมการการเงิน อธิบดี ICCR ที่ปรึกษาด้านการเงิน (ICCR/กระทรวงการต่างประเทศ) ผู้ที่เสนอโดยรัฐบาลอินเดีย 1 คน ผู้แทนสมัชชาใหญ่ 2 คน และผู้แทนจากคณะมนตรีประศาสน์การ 1 คน

คณะกรรมการการเงินมีหน้าที่ ดังนี้

- ก) พิจารณาประมาณการงบประมาณของ ICCR และเสนอแนะต่อคณะมนตรีประศาสน์การ
- ข) พิจารณาและเสนอข้อเสนอแนะในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารและโครงการของ ICCR ตามที่ได้รับการหารือจากประธาน คณะมนตรีประศาสน์การ หรือสมัชชาใหญ่
- ค) กำหนดข้อกำหนดและเงื่อนไขในการบริการของสำนักงานในต่างประเทศของ ICCR

ในระดับโครงสร้างการบริหารองค์กร ICCR มีตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดคือ ประธาน (President) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดีอินเดีย มีวาระ 3 ปี และมีรองประธาน (Vice-President) 3 คน ซึ่ง 2 คนแรก มาจากการเลือกตั้งจากสมาชิกสมัชชาใหญ่ของ ICCR และคนที่ 3 จะ

เป็นปลัดกระทรวงการต่างประเทศโดยตำแหน่ง มีวาระ 3 ปี ในระดับบริหาร มีอธิบดี (Director General) เป็นผู้บริหารหลัก โดยจะเป็นข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศระดับปลัดหรือรองปลัด แต่งตั้งโดยกระทรวงการต่างประเทศ อธิบดี ICCR จะดำรงตำแหน่งเลขานุการของสมัชชาใหญ่และ คณะมนตรีประสานงาน และเป็นสมาชิกของคณะกรรมการการเงินโดยตำแหน่ง มีรองอธิบดีและ ผู้อำนวยการ ซึ่งมาจากกระทรวงการต่างประเทศเช่นกัน และยังมีที่ปรึกษาทางการเงิน (Financial Advisor) ซึ่งมาจากกระทรวงการต่างประเทศ ทำหน้าที่ให้คำแนะนำตามประเด็นสอบถามเกี่ยวกับการเงินและบัญชีจากประธานและอธิบดี ICCR โดยในระดับปฏิบัติ มีเจ้าหน้าที่ของ ICCR และ เจ้าหน้าที่ที่จ้างจากภายนอก

ICCR มีสำนักงานใหญ่ที่กรุงนิวเดลี ทำหน้าที่ดูแลภาพรวมการบริหารองค์กรทั้งหมด การดำเนินโครงการและกิจกรรม การวางแผนและบริหารงบประมาณ โดยมีข้าราชการระดับ ผู้อำนวยการ ผู้อำนวยการโครงการอาวุโส และผู้อำนวยการโครงการ นอกจากนี้ ยังมีสำนักงานภูมิภาคในรัฐต่าง ๆ เพื่อดำเนินโครงการต่าง ๆ ในประเทศ อาทิ โครงการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน ต่างชาติไปเรียนในรัฐต่าง ๆ การจัดโครงการด้านวัฒนธรรม การประชุม การสัมมนาทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนการเยือน โดยทำหน้าที่เป็นหน่วยงานประสานกับหน่วยงานรัฐบาลของรัฐต่าง ๆ ศิลปิน นักวิชาการ และมหาวิทยาลัยในพื้นที่ โดยหัวหน้าสำนักงานคือเจ้าหน้าที่จาก ICCR หรือ กระทรวงการต่างประเทศ และมีการตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาในภูมิภาคประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ จากหลากหลายสาขาเพื่อให้คำแนะนำแก่สำนักงาน ปัจจุบัน มี 19 สำนักงานภูมิภาคกระจายอยู่ตาม เมืองใหญ่ในภูมิภาคต่าง ๆ อินเดีย อาทิ เมืองมุมไบ เมืองกัลกัตตา เมืองเจนไน³⁷ แต่ได้ทราบเป็นการ ภายในว่า กำลังมีการยุบรวมบางสำนักงาน เช่น เมืองพาราณสี เพื่อไปรวมกับสำนักงานในเมืองใหญ่ ที่อยู่ใกล้เคียง โดยตั้งเป็นสำนักงานพื้นที่ (zonal office) มีเขตอาณาครอบคลุมหลายรัฐมากขึ้น ซึ่งอาจทำให้สำนักงานภูมิภาคลดจำนวนลงเหลือประมาณ 10 สำนักงาน³⁸

เมื่อ ICCR ถูกย้ายมาอยู่ภายใต้การบริหารของกระทรวงการต่างประเทศใน ค.ศ. 1970 อินเดียเริ่มเห็นความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมอินเดียในต่างประเทศเพื่อให้การ ดำเนินนโยบาย soft power ของอินเดียสามารถเข้าถึงประเทศเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในระยะแรก ศูนย์วัฒนธรรมดังกล่าวถูกจัดตั้งขึ้นในประเทศที่มีคนอินเดียโพ้นทะเลอาศัยอยู่เป็น จำนวนมาก่อน ตามมาด้วยประเทศเพื่อนบ้านและใกล้เคียง ตามนโยบาย “Neighbourhood First” และขยายไปสู่ประเทศอื่น ๆ ที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์และมีผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ

³⁷ ICCR, *Annual Report 2018-2019*, [Online], Available from:

<https://www.iccr.gov.in/sites/default/files/Annual%20reports/Annual%20Report%202020.pdf>

³⁸ สัมภาษณ์ Renu Prithiani, Programme Director (Exhibition & Bust), ICCR, 20 สิงหาคม 2565.

การเมือง และวัฒนธรรมต่ออินเดีย ศูนย์วัฒนธรรมเหล่านี้จะทำงานอย่างใกล้ชิดร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตอินเดียที่ตั้งอยู่ในประเทศนั้น ๆ และทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมโยงในการส่งเสริมความเข้าใจระหว่างอินเดียนับกับประเทศที่ตั้งอยู่ โดยเป็นกลไกสำคัญของอินเดียในการเข้าถึงทางวัฒนธรรมในประเทศเป้าหมายเพื่อขยาย soft power ของอินเดีย ผ่านกิจกรรมหลากหลายรูปแบบทั้งในด้านวัฒนธรรมและวิชาการ เพื่อส่งเสริมความรู้ ข้อมูล และความเข้าใจในวัฒนธรรมอินเดีย อาทิ นาฏศิลป์ ดนตรี โยคะ ภาษา อาหาร เทศกาล ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมโบราณและร่วมสมัย ปัจจุบัน มีศูนย์วัฒนธรรมอินเดียภายใต้ชื่อต่าง ๆ จำนวน 38 แห่ง ใน 36 ประเทศ และกำลังพิจารณาการเปิดศูนย์เพิ่มเติมอีก 3 แห่ง ที่กรุงปารีส กรุงเทลอาวีฟ และกรุงวอชิงตัน³⁹

ตารางที่ 3 รายชื่อศูนย์วัฒนธรรมอินเดียในต่างประเทศ⁴⁰

	ชื่อศูนย์	เมือง/ ประเทศ
1	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงคาบูล/ อัฟกานิสถาน
2	Swami Vivekanand Cultural Centre	นครซิดนีย์/ ออสเตรเลีย
3	Indira Gandhi Cultural Centre	กรุงธากา/ บังกลาเทศ
4	Nehru Wangchuk Cultural Centre	กรุงทิมพู/ ภูฏาน
5	Swami Vivekanand Cultural Centre	นครเซาเปาโล/ บราซิล
6	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงปักกิ่ง/ จีน
7	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงปราก/ เช็ก
8	Maulana Azad Centre for Indian Culture	กรุงโคโร/ อียิปต์
9	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงซัววา/ ฟิจิ
10	The Tagore Centre	กรุงเบอร์ลิน/ เยอรมนี
11	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงจอร์จทาวน์/ กายอานา
12	Amrita Shergill Cultural Centre	กรุงบูดาเปสต์/ ฮังการี
13	Swami Vivekanand Cultural Centre	เมืองบาห์ลี/ อินโดนีเซีย
14	Jawaharlal Nehru Indian Cultural Centre	กรุงจาการ์ตา/ อินโดนีเซีย
15	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงเตหะราน/ อิหร่าน

³⁹ ICCR, Annual Report 2020-2021, [Online], Available from: https://www.iccr.gov.in/sites/default/files/2022-07/Annual%20Report%202020-21_16082021%20final.pdf

⁴⁰ ICCR, Annual Report 2019-2020, [Online], Available from: <https://www.iccr.gov.in/sites/default/files/2021-12/ICCR%20English%20Report%202021%20L.pdf>

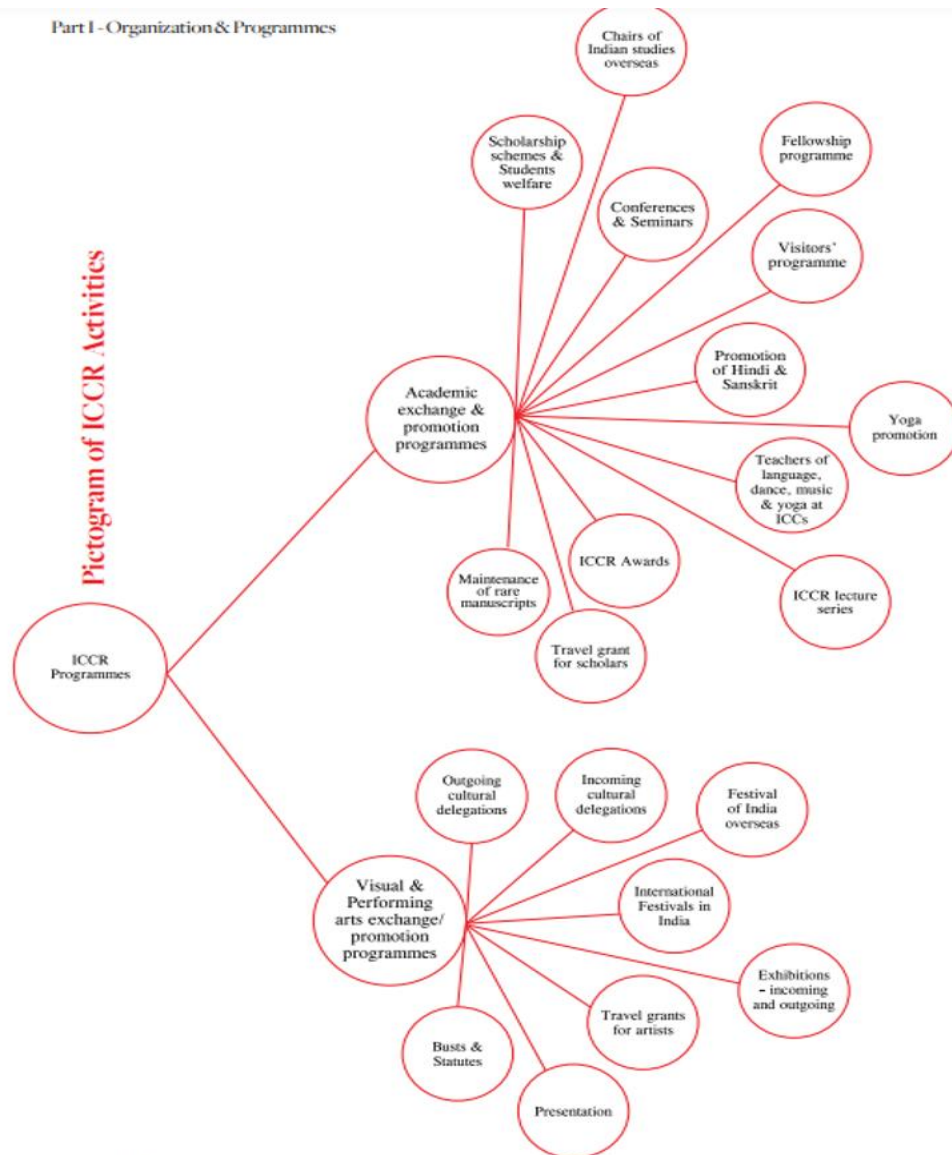
	ชื่อศูนย์	เมือง/ ประเทศ
16	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงเทลอาวีฟ/ อิสราเอล
17	Vivekanand Cultural Centre	กรุงโตเกียว/ ญี่ปุ่น
18	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงนัวร์-ซุลตัน/ คาซัคสถาน
19	Netaji Subhash Chandra Bose Indian Cultural Centre	กรุงกัวลาลัมเปอร์/ มาเลเซีย
20	Indian Cultural Centre	กรุงมาเล/ มัลดีฟส์
21	Indira Gandhi Centre for Indian Culture	กรุงพอร์ต หลุยส์/ มอริเชียส
22	Gurudev Tagore Indian Cultural Centre	กรุงเม็กซิโก/ เม็กซิโก
23	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงย่างกุ้ง/ เมียนมา
24	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงการุณมาณฑุ/ เนปาล
25	The Gandhi Centre	กรุงเฮก/ เนเธอร์แลนด์
26	Jawaharlal Nehru Cultural Centre	กรุงมอสโก/ รัสเซีย
27	Swami Vivekanand Cultural Centre	เมืองเดอร์บัน/ แอฟริกาใต้
28	Swami Vivekanand Cultural Centre	นครโจฮันเนสเบิร์ก/ แอฟริกาใต้
29	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงโซล/ เกาหลีใต้
30	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงโคลัมโบ/ ศรีลังกา
31	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงพารามารีโบ/ ซูรินาม
32	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงดูชานเบ/ ทาจิกิสถาน
33	Swami Vivekanand Cultural Centre	เมืองดาร์เอสซาลาม/ แทนซาเนีย
34	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงเทพมหานคร/ ไทย
35	Mahatma Gandhi Centre for Cultural Co-operation	กรุงพอร์ต ออฟ สเปน/ ตริเนแดดและโตเบโก
36	The Nehru Centre	กรุงลอนดอน/ สหราชอาณาจักร
37	Lal Bahadur Shastri Centre for Indian Culture	กรุงทาชเคนต์/ อุซเบกิสถาน
38	Swami Vivekanand Cultural Centre	กรุงฮานอย/ เวียดนาม

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ศูนย์วัฒนธรรมอินเดียในต่างประเทศเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงและส่งเสริมความเข้าใจและขยาย soft power ของอินเดียในประเทศเป้าหมาย โดยร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับแผนกวัฒนธรรม การศึกษา และสารสนเทศ ของสถานเอกอัครราชทูตอินเดียในประเทศที่ตั้งอยู่ เพื่อจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและวิชาการส่งเสริมความรู้ ข้อมูล และความเข้าใจในวัฒนธรรมอินเดียในด้านต่าง ๆ รวมทั้งจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศาสตร์ต่าง ๆ ของอินเดีย ได้แก่ นาฏศิลป์ ดนตรี ภาษา และโยคะ ทั้งนี้ ศูนย์วัฒนธรรมอินเดียจะมีผู้อำนวยการเป็นผู้บริหาร และมีคณะครูอาจารย์ ซึ่ง ICCR จะทำการคัดเลือกจากบัญชีรายชื่อครูของ ICCR เพื่อส่งไปประจำตามศูนย์ต่าง ๆ โดยนับตั้งแต่เริ่มเปิดศูนย์ในต่างประเทศเป็นครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1972 ICCR ได้ส่งคณะครูจำนวน 3-4 คนไปประจำแต่ละศูนย์ ประกอบด้วย (1) ครูสอนนาฏศิลป์ ดนตรี และเครื่องดนตรี (2) ครูสอนภาษาฮินดี และ (3) ครูสอนโยคะ โดยการทำสัญญาประมาณ 2 ปี

3.2.3 กิจกรรมของ ICCR

ICCR ได้รับจัดสรรงบประมาณในรูปแบบเงินสนับสนุน (Grants-in-Aid) จากกระทรวงการต่างประเทศอินเดีย ตลอดจนจากกระทรวงอื่น ๆ เพื่อช่วยดำเนินโครงการให้ในฐานะหน่วยงานดูแลโครงการ โดยกิจกรรมโครงการที่ดำเนินการโดย ICCR แบ่งเป็น 2 หมวดใหญ่ ได้แก่ โครงการแลกเปลี่ยนด้านวิชาการ และโครงการส่งเสริมและแลกเปลี่ยนด้านศิลปะการแสดงและทัศนศิลป์

Part I - Organization & Programmes



Indian Council for Cultural Relations
Annual Report 2018-2019

ภาพที่ 1 กิจกรรมของ ICCR

3.2.3.1 โครงการแลกเปลี่ยนด้านวิชาการ

มีเป้าประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างอินเดียกับคนจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เพื่อผลในระยะยาว โดย ICCR จะรับผิดชอบและบริหารโครงการนี้ โดยร่วมมือกับฝ่ายการศึกษาและวัฒนธรรมของสถานเอกอัครราชทูตอินเดีย โดยมีรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1) การให้ทุนการศึกษา ICCR ดูแลการให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาต่างชาติทั้งหมด 24 โครงการ โดย 15 โครงการเป็นของกระทรวงการต่างประเทศ และ 3 โครงการเป็นของกระทรวง AYUSH ครอบคลุมหลากหลายหลักสูตร (ยกเว้นแพทยศาสตร์) ในระดับปริญญาตรี โท และเอก ดังนี้

ตารางที่ 4 โครงการทุนการศึกษาภายใต้ความดูแลของ ICCR

ชื่อทุนการศึกษา	
ทุนการศึกษาของ ICCR	
1	General Cultural Scholarship Scheme
2	Cultural Exchange Programme (CEP)/Education Exchange Programme (EEP)
3	ICCR Scholarship Scheme
4	Bangladesh Scholarship Scheme
5	Nehru Memorial Scholarship Scheme for Sri Lanka
6	Commonwealth Scholarship Scheme
ทุนการศึกษาของกระทรวงการต่างประเทศ	
7	Special Scholarship Scheme for Afghan Nationals
8	Scholarship Scheme for Children of Afghan Martyrs
9	Africa Scholarship Scheme
10	Silver Jubilee Scholarship Scheme
11	Mekong-Ganga Co-operation Scholarship Scheme
12	Border Guard Scholarship Scheme
13	Nehru Memorial Scholarship Scheme
14	Maulana Azad Scholarship Scheme
15	Rajiv Gandhi Scholarship Scheme
16	SAARC Scholarship
17	Aid to Maldives Scholarship Scheme
18	Aid to Mongolia Scholarship Scheme
19	Aid to Bhutan Scholarship Scheme
20	India Scholarship Scheme for Bangladesh
21	BIMSTEC AYUSH
ทุนการศึกษาของกระทรวง AYUSH	
22	AYUSH Scholarship Scheme for Non-BIMSTEC Countries
23	AYUSH Scholarship Scheme for Malaysian nationals
24	AYUSH Scholarships Scheme for South East Asian Region (SEAR) Countries

ทั้งนี้ ใน ค.ศ. 2018 ICCR เปิดให้ทุนการศึกษาจำนวน 3,930 ทุนแก่นักศึกษาชาวต่างประเทศ โดยมีผู้รับทุนทั้งสิ้น 2,498 ทุน

ตารางที่ 5 จำนวนทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศใน ค.ศ. 2018

	หน่วยงาน	จำนวนโครงการ	จำนวนทุนการศึกษา
จำนวนทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษาชาวต่างประเทศใน ค.ศ. 2018			
1	ICCR	6	988
2	กระทรวงการต่างประเทศ	15	2873
3	กระทรวง AYUSH	3	69
	รวม	24	3930

2) การให้ทุนศึกษาวิจัย โดยให้แก่แก่นักวิจัยชาวต่างชาติอาวุโสที่มีชื่อเสียงและเชี่ยวชาญในสาขาอินเดียศึกษาที่มีผลงานตีพิมพ์เป็นที่ประจักษ์ และให้ทุนศึกษาวิจัยหลังปริญญาเอกแก่นักวิจัยต่างชาติรุ่นเยาว์

3) การจัดตั้งสาขา/แผนกอินเดียศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างชาติ โดย ICCR จะปรึกษารื้อกับสถานเอกอัครราชทูตอินเดีย เพื่อจัดตั้งสาขาอินเดียศึกษา ภาษาฮินดี สันสกฤต ทมิฬ อูร์ดู เบนกาลี ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วโลก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาต่างชาติ รู้จักคุ้นเคยกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอินเดียแล้ว และเป็นฐานด้านภาษาและอินเดียศึกษา สำหรับการจัดตั้งสถาบันวิชาการอินเดียในต่างประเทศต่อไป ทั้งนี้ สาขา/แผนกอินเดียศึกษาดังกล่าว จะทำการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับในหลากหลายสาขา อาทิ การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการศึกษารัฐ การจัดสัมมนา การตีพิมพ์ผลการสัมมนา การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับอินเดียเพื่อสร้างความเข้าใจและความชื่นชมในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอินเดีย โดย ICCR จะทำความตกลงในรูปแบบบันทึกความเข้าใจ (MoU) กับมหาวิทยาลัย/สถาบันที่เห็นพ้องจะจัดตั้งสาขา/แผนกอินเดียศึกษา ซึ่งจนถึง ค.ศ. 2018 ICCR ได้ลงนาม MoU เพื่อจัดตั้งสาขาอินเดียศึกษาในสถาบันต่าง ๆ ในต่างประเทศ 69 แห่ง ซึ่งมหาวิทยาลัยที่เป็นที่ตั้งของสาขาอินเดียศึกษาเหล่านี้จะให้ความร่วมมือกับสถานเอกอัครราชทูตอินเดีย หรือ ICCR ในประเทศนั้นในการจัดงานด้านวิชาการต่าง ๆ เพื่อช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์รวมถึงสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอินเดียในประเทศนั้น ๆ



ภาพที่ 2 ตัวอย่างกิจกรรมที่จัดโดยศูนย์อินเดียศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของไทย

4) การจัดประชุมและสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในหลากหลายหัวข้อที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมอินเดีย รวมถึงการให้การสนับสนุนแก่มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมในหัวข้อที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของ ICCR โดยใน ค.ศ. 2018 ICCR ได้จัดการประชุม/สัมมนาระหว่างประเทศ 4 งาน ในหัวข้อเกี่ยวกับ Indology โยคะ ความเชื่อมโยงด้านภาษาระหว่างเปอร์เซียกับสันสกฤต และความเป็นประชาธิปไตย นอกจากนี้ ยังได้สนับสนุนงบประมาณในการจัดงานสัมมนา 7 งาน ทั้งในอินเดียและต่างประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร จีน รัสเซีย และมอริเชียส

5) การจัดโครงการแลกเปลี่ยนนักวิชาการ โดยแบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

(1) การเชิญนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียงโดดเด่นในสาขา รัฐศาสตร์ วิชาการ ศิลปะและวัฒนธรรม เดินทางเยือนอินเดียเพื่อให้ได้สัมผัสวัฒนธรรมอินเดียและมีปฏิสัมพันธ์กับสถาบันทางวัฒนธรรมและหน่วยงานคลังสมองของอินเดีย โดยโครงการแลกเปลี่ยนจะใช้เวลาประมาณ 7-10 วัน ซึ่งรวมถึงกำหนดการไปเยือนพื้นที่ต่าง ๆ ของอินเดีย การจัดบรรยายทางวิชาการ การจัดสัมมนาโต๊ะกลม การเข้าเยี่ยมคารวะรัฐมนตรี เจ้าหน้าที่ระดับสูง องค์กรเอกชน และการทัศนศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

(2) การเชิญนักวิชาการที่โดดเด่นเยือนอินเดียเป็นเวลา 7-10 วัน โดยจัดกำหนดการให้เยี่ยมชมมหาวิทยาลัย และมีปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษา นักเรียน และหน่วยงานคลังสมอง

(3) การจัดให้นักวิชาการ นักปรัชญา และศิลปินอินเดียเยือนต่างประเทศ เพื่อเป็นโอกาสให้เข้าร่วมการประชุมสัมมนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักวิชาการต่างประเทศ ซึ่งเป็นการช่วยให้ประเทศเหล่านั้นได้รับทราบพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของอินเดีย โดยหัวข้อของการสัมมนา อาทิ ความสัมพันธ์ทวิภาคีด้านวัฒนธรรม การเผยแพร่แนวความคิดและหลักปรัชญาของนักคิดที่มีชื่อเสียงของอินเดีย

6) การจัดโครงการมอบรางวัลของ ICCR แก่ผู้ที่มีบทบาทในวงการศิลปะ การวิจัยทางวิชาการ และการส่งเสริมวัฒนธรรม ได้แก่ Gisela Bonn Award ซึ่งจัดตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1996 และอีก 3 รางวัลที่ตั้งขึ้นใน ค.ศ. 2015 คือ (1) Distinguished Indologist Award (2) Distinguished Alumni Award และ (3) World Sanskrit Award

7) การส่งเสริมภาษาฮินดีและสันสกฤตในต่างประเทศ ซึ่งเป็นโครงการสำคัญของ ICCR ในการเชื่อมโยงในระดับประชาชนผ่านภาษา โดยที่ผ่านมา มีความสนใจในการเรียนภาษาสันสกฤตเพิ่มมากขึ้นในยุโรปและบางประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้ ใน ค.ศ. 2018 ICCR ได้จัดงาน World Hindi Conference ครั้งที่ 11 ที่มอริเชียส โดยได้นำคณะศิลปินด้านทัศนศิลป์จำนวน 4 คนเข้าร่วมงาน และมีการจัดงานคู่ขนานหลายงาน อาทิ การสัมมนาหัวข้อ “Conservation of Indian Culture through Films”

8) การจัดงานวันโยคะสากลและส่งเสริมโยคะให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย โดย ICCR เป็นหน่วยงานหลักของรัฐบาลอินเดียในการส่งเสริมโยคะให้เป็นที่แพร่หลายในต่างประเทศ โดย ICCR จะส่งครูและผู้เชี่ยวชาญด้านโยคะไปประจำศูนย์วัฒนธรรมอินเดียในประเทศต่าง ๆ และนับตั้งแต่ ค.ศ. 2015 เป็นต้นมา ICCR ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบการจัดงานวันโยคะสากลในต่างประเทศ ภายหลังที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติได้รับรองข้อมติให้วันที่ 21 มิถุนายน ของทุกปี เป็นวันโยคะสากล ทั้งนี้ รัฐบาลอินเดียให้มอบหมายงานการฉลองวันโยคะสากลในต่างประเทศแก่กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งได้มอบความรับผิดชอบให้แก่ ICCR โดยตั้งแต่ ค.ศ. 2015 เป็นต้นมา ICCR ได้กลายเป็นหน่วยงานหลักในการประสานการจัดงานวันโยคะสากลในต่างประเทศโดยความร่วมมือจากสำนักงานทางการทูตของอินเดียในต่างประเทศ และใน ค.ศ. 2018 ICCR ได้จัดงานฉลองวันโยคะสากลใน 128 ประเทศ โดยส่งครูโยคะ 35 คนไปในหลายประเทศเพื่อนำการโยคะในกิจกรรมขนาดใหญ่เพิ่มเติมจากที่ส่งครูโยคะมาประจำการในสถานเอกอัครราชทูตอินเดียอยู่แล้ว

3.2.3.2 โครงการส่งเสริมและแลกเปลี่ยนด้านศิลปะการแสดงและทัศนศิลป์

เป็นโครงการระยะสั้นเน้นการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนในโอกาสที่เป็นวันสำคัญทางประวัติศาสตร์ เทศกาล การเฉลิมฉลองในบางประเทศเป็นการเฉพาะ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่งทางวัฒนธรรมของอินเดีย โครงการในหมวดนี้สามารถจัดโดย ICCR หรือ ICCR ร่วมกับ

กระทรวงที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยว กระทรวงสารสนเทศและกระจายเสียง โดยมีโครงการหลัก ๆ ดังนี้

1) การจัดคณะด้านวัฒนธรรมประกอบด้วยศิลปินหลากหลายสาขาเยือนต่างประเทศ เพื่อประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมของอินเดียในงานด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ ในต่างประเทศ ทั้งที่สถานเอกอัครราชทูตอินเดีย หรือ ICCR จัดขึ้น หรือเข้าร่วมงานเทศกาลที่ประเทศนั้น ๆ จัดขึ้น โดยในปีงบประมาณ ค.ศ. 2018-2019 ICCR ได้สนับสนุนคณะศิลปินเดินทางไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวม 108 คณะ

2) การต้อนรับคณะด้านวัฒนธรรมจากต่างประเทศ ภายใต้โครงการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรม (Cultural Exchange Programme – CEP) เพื่อแลกเปลี่ยนและแสดงวัฒนธรรมให้ผู้ชมในอินเดีย หรือเข้าร่วมงานเทศกาลวัฒนธรรมประจำปีในอินเดียจัดขึ้น โดยในปีงบประมาณ ค.ศ. 2018-2019 ICCR ได้จัดงานแสดงและเทศกาลนานาชาติ โดยเชิญคณะศิลปินจากหลายประเทศเข้าร่วมแสดง 6 งาน อาทิ งาน International Ramayana Festival ครั้งที่ 4 และงาน Delhi International Jazz Festival ครั้งที่ 8 ซึ่งมีคณะจากไทยเข้าร่วมทั้งสองงาน นอกจากนี้ยังต้อนรับคณะศิลปินจากต่างประเทศอีก 7 คณะ

ตารางที่ 6 รายชื่อประเทศที่เข้าร่วมงานเทศกาล International Ramayana ใน ค.ศ. 2018

เทศกาล	ชื่อกลุ่ม/ ประเทศ	ประเภท	ช่วงเวลาจัดงาน
4 th International Ramayana Festival	1) Natya Kala Mandir/ ศรีลังกา 2) Dhriti nartanalaya/ บังกลาเทศ 3) Malaysia Bharathanatya Dance Association/ มาเลเซีย 4) Mithila Abdha Cultural Preservation Council/ เนปาล 5) Ramayana Group/ ไทย 6) Roopvani group / อินเดีย	นาฏศิลป์	29-31 ตุลาคม ค.ศ. 2018

3) การจัดเทศกาลวัฒนธรรมอินเดียในต่างประเทศ โดยเป็นข้อริเริ่มตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1980 โดย ICCR จะจัดงานเทศกาลใหญ่ด้านวัฒนธรรมในต่างประเทศเพื่อโชว์การแสดงนาฏศิลป์ งานฝีมือ แฟชั่น ภาพยนตร์ และอาหาร อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน งานเทศกาลขนาดใหญ่ในลักษณะดังกล่าวได้ถูกมอบหมายให้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรม แต่ ICCR ยังคงให้ความร่วมมือกับกระทรวงวัฒนธรรมในการจัดงานเทศกาลใหญ่ และรับผิดชอบการจัดงานเทศกาลทางวัฒนธรรมในระดับกลางถึงเล็ก

4) การจัดงานนิทรรศการในต่างประเทศ และการจัดงานนิทรรศการต่างประเทศในอินเดีย ภายใต้ CEP กับประเทศต่าง ๆ โดย ICCR สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการนำงานศิลปะและงานฝีมือของอินเดียไปจัดแสดงในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งต้อนรับคณะจากต่างประเทศมาจัดแสดงงานนิทรรศการในอินเดีย นอกจากนี้ ICCR ยังมีชุดงานนิทรรศการ 27 ชุด เกี่ยวกับภาพถ่าย ภาพถ่าย และผ้าทอ ซึ่งสามารถส่งไปเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของงานนิทรรศการที่จัดขึ้นในต่างประเทศ หากได้รับการร้องขอจากสถานเอกอัครราชทูตของอินเดียในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งเป็นเจ้าของหอศิลป์และจัดงานนิทรรศการสำหรับศิลปินทั้งจากอินเดียและต่างประเทศ

5) การจัดตั้งรูปปั้นบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ของอินเดียในต่างประเทศ โดยเฉพาะบุคคลสำคัญที่เป็นตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ของอินเดีย อาทิ มหาตมะคานธี ทั้งนี้ ใน ค.ศ. 2018 ICCR ได้ส่งรูปปั้นเต็มตัวและครึ่งตัวไปยังประเทศต่าง ๆ 14 รูป ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรูปปั้นของมหาตมะคานธี

3.2.4 สรุปผลการดำเนินการของ ICCR

ICCR เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนนโยบายความร่วมมือด้านวัฒนธรรมและวิชาการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินนโยบาย soft power diplomacy ของอินเดีย ทำหน้าที่ส่งเสริมความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับวัฒนธรรมอินเดียกับนานาประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยมีโครงสร้างการบริหารองค์กรและรูปแบบการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีบุคลากรจากหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและการดำเนินงาน ทั้งนี้ กิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของ ICCR สำนักงานภูมิภาคและศูนย์วัฒนธรรมอินเดียในต่างประเทศครอบคลุมโครงการแลกเปลี่ยนด้านวิชาการและศิลปะการแสดงและทัศนศิลป์ รวมถึงการจัดกิจกรรมตามประเด็นที่รัฐบาลอินเดียแต่ละยุคสมัยให้ความสำคัญ

นับตั้งแต่ นาย Narendra Modi เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี ICCR ได้รับความสำคัญรวมทั้งได้รับมอบหมายหน้าที่ในการหาทางใช้ประโยชน์จากศักยภาพของอินเดียในด้าน soft power มากขึ้น ยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่เห็นได้เป็นที่ประจักษ์เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของนาย Narendra Modi และพรรค BJP นำมาซึ่งข้อริเริ่มใหม่ ๆ อาทิ การจัดงานวันโยคะสากลในวันที่ 21 มิถุนายนของทุกปี รวมไปถึงความพยายามในการหาแง่มุมใหม่ ๆ เพื่อขยายผล

การดำเนินการ เช่น การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่านักเรียนสถาบันอินเดียในต่างประเทศ⁴¹ การริเริ่มการเปิดดนตรีอินเดียในเที่ยวบินต่าง ๆ ของสายการบินอินเดียเพื่อประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมอินเดียผ่านดนตรีไปยังกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น และการให้ทุนการศึกษาวิจัยด้านดนตรีโดยใช้ชื่อทุนตามวาทกรรมที่มีชื่อเสียงของอินเดีย⁴² หรือแม้แต่การริเริ่มการจัดตั้ง “Global Conference on Spirituality” เพื่อเป็นเวทีหารือระหว่างรัฐกับองค์กรด้านจิตวิญญาณและโยคะชั้นนำ เพื่อเพิ่มปฏิสัมพันธ์กับประชาชนทั่วโลกด้วยคุณค่าทางจิตวิญญาณและวิถีปฏิบัติของอินเดีย⁴³ ซึ่งคาดว่า ICCR จะยังคงมีบทบาทที่แข็งแกร่งในการผลักดัน soft power ของอินเดียต่อไปตราบที่นาย Narendra Modi และพรรค BJP ยังคงเป็นรัฐบาล ซึ่งหลายฝ่ายคาดการณ์ว่าจะสามารถอยู่จนครบวาระ และมีแนวโน้มสูงที่จะสามารถชนะการเลือกตั้งทั่วไปซึ่งคาดว่าจะมีขึ้นใน ค.ศ. 2024 ได้อีกสมัย

อย่างไรก็ดี เมื่อเทียบกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่ลักษณะเดียวกันของประเทศชั้นนำ อาทิ British Council ของสหราชอาณาจักร Alliance Française ของฝรั่งเศส หรือแม้แต่สถาบันขงจื้อของจีนก็ตาม ICCR ยังคงถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า ขาดความกระตือรือร้นและมุ่งมั่นผลสัมฤทธิ์ ยังผลให้อินเดียล้มเหลวในการสร้าง brand ของตนในต่างประเทศ โดยนาง Nirupama Rao อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศอินเดีย ได้วิจารณ์ว่า ICCR ยังมีศูนย์วัฒนธรรมในต่างประเทศไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับขนาดและน้ำหนักของอินเดียในเวทีโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเทศยุทธศาสตร์และทรงอิทธิพล เช่น สหรัฐอเมริกา ที่อินเดียยังคงไม่สามารถจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมอินเดียในกรุงวอชิงตันได้สำเร็จ ทั้ง ๆ ที่กรุงวอชิงตันเป็นเมืองหลวงที่เต็มไปด้วยกลุ่มเป้าหมายที่จะให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอินเดีย ทั้งการจัดเสวนา สัมมนาทางวิชาการ นิทรรศการ และการแสดงต่าง ๆ และเห็นว่า soft power ด้านวัฒนธรรมจะทวีความแข็งแกร่งก็ต่อเมื่อมีการดำเนินการควบคู่ไปกับการส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกในด้านอื่น ๆ ในฐานะผู้เล่นที่มีความรับผิดชอบในเวทีการเมืองโลก โดยผนวกทรัพยากร เช่น กำลังทางการทหารและศักยภาพทางเศรษฐกิจ เข้ากับนโยบายด้านการต่างประเทศและอิทธิพลด้านวัฒนธรรม เพื่อสร้างอำนาจโดยรวมของรัฐ และเสนอแนะให้ผู้กำหนดนโยบายของอินเดีย ร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญและนักคิด ในการวางแนวทางนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าว และพัฒนา brand สินค้าของอินเดียให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล ดังเช่น Uniqlo หรือสายการบิน Emirates โดยย้ำว่า อินเดียไม่ควรจำกัดความคิดของตนแค้ในกรอบเดิม ๆ และพอใจแค่ในสิ่งที่ทำมา

⁴¹ Message from ICCR President on occasion of ICCR Foundation Day 2021, 9 April 2021.

⁴² Press Release, “Promotion of Indian Music in Flights Operated by Indian air companies,” Indian Council for Cultural Relations 23 (December 2021).

⁴³ Press Release, “Spirituality as Soft Power,” Indian Council for Cultural Relations 9 (November 2021).

โดยเลือกที่จะเชื่อในความคิดแบบเดิม ๆ ว่าดีและไม่กล้าที่จะเสี่ยง ทั้ง ๆ ที่ควรจะทำความเข้าใจกับ “ความทันสมัย” และมองไปข้างหน้า⁴⁴

นอกจากนี้ การทุ่มงบประมาณเพื่อการส่งเสริมความร่วมมือด้านวัฒนธรรมและวิชาการกับประเทศต่าง ๆ ผ่านโครงการและกิจกรรมของ ICCR ยังสร้างคำถามในด้านประสิทธิผลและความคุ้มค่าในการดำเนินการ ซึ่งไม่สามารถวัดผลได้เป็นตัวเลข ดังที่มีการสอบถามจากคณะกรรมการด้านการต่างประเทศ โลกสภา (สภาผู้แทนราษฎร) และราชสภา (วุฒิสภา) เมื่อ ค.ศ. 2016 เกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพของ soft power และผลลัพธ์เชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรม และได้ให้คำแนะนำว่ารัฐบาลอินเดียควรจัดทำ ‘soft power matrix’ โดยเร่งด่วน เพื่อวัดความมีประสิทธิภาพและความสามารถด้าน soft power ของอินเดีย⁴⁵ ซึ่งหากสามารถทำได้ก็จะช่วยตอบคำถามในเรื่องความคุ้มค่าของงบประมาณได้บ้าง จึงยังต้องติดตามต่อไปว่า ICCR ภายใต้รัฐบาลของ นาย Narendra Modi จะสามารถผลักดันวาระต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมและส่งผลให้ soft power ของอินเดียเพิ่มมากขึ้นได้อย่างไรในระยะต่อไป

3.3 ผลการผลักดันนโยบาย soft power ของอินเดีย

โดยภาพรวม อินเดียยังคงถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นประเทศที่ยังมี soft power ไม่มากเมื่อเทียบกับทรัพยากรซึ่งถือว่ามีอยู่มากพอสมควร ด้วยสาเหตุ อาทิ (1) นโยบายการทูตของอินเดียได้ละเลยและมองข้ามความสำคัญของ soft power ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการบริหารรัฐกิจ โดยเพิ่งเข้าใจและเริ่มจริงจังกับการผลักดันวาระดังกล่าวเมื่อช่วงไม่กี่ปีมานี้ (2) soft power ไม่สามารถเกิดหรือดำรงอยู่ได้โดยปราศจากความสำเร็จในเบื้องต้นและการหนุนหลังจาก hard power⁴⁶ บ้างก็ว่า (3) ทรัพยากรด้าน soft power ของอินเดียไม่สามารถส่งผลลัพธ์อย่างที่ตั้งไว้ เนื่องจากอินเดียมีทรัพยากรหลากหลายเกินไปจนทำให้ไม่สามารถเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสม และไม่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของประเทศ ทำให้ความพยายามผลักดัน soft power โดยใช้นโยบายการทูตสาธารณะยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร⁴⁷ อาทิ นาย Narendra Modi มีความเป็นอินดู

⁴⁴ Nirupama Rao, “[The Case for Harnessing Soft Power, or Why India Cannot Be Insular](https://thewire.in/diplomacy/india-soft-power-nirupama-rao),” [Online], 6 January 2022, Available from: <https://thewire.in/diplomacy/india-soft-power-nirupama-rao>.

⁴⁵ Standing Committee on External Affairs (2016-2017), “[India’s Soft Power Diplomacy including Role of Indian Council for Cultural Relations \(ICCR\) and Indian Diaspora](#),” Thirteenth Report, Presented to Lok Sabha, November 23, 2016.

⁴⁶ Nicolas Blarel, “[India: the next superpower?: India’s soft power: from potential to reality?](#)”, LSE Research Online, London School of Economics and Political Science, 2012, 31.

⁴⁷ Rohan Mukherjee, “[The False Promise of India's Soft Power](#)”, Geopolitics, History, and International Relations, Vol 6(1), 2014, 2014: 46-48.

ชาตินิยมสูงจนกลายเป็นดูหมิ่นไม่สนับสุนนศาสนาหรือความเชื่ออื่น ซึ่งภาพลักษณ์ดังกล่าวอาจไม่เหมาะกับการเป็นผู้นำประเทศที่มีความหลากหลายด้านวัฒนธรรมและเชื้อชาติสูงเช่นอินเดีย อย่างไรก็ตาม รัฐบาลของนาย Narendra Modi ดูเหมือนจะทราบถึงปัญหาข้อนี้ดี จึงได้ชูคำขวัญ “Sabka Saath Sabka Vikas” หรือ “together with all, development for all” เพื่อแก้ไขประเด็นภาพลักษณ์ดังกล่าว⁴⁸ โดยยืนยันว่ารัฐบาลให้ความสำคัญกับประชาชนทุกคนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ ยังไม่อาจพิสูจน์ได้แน่ชัดว่าทรัพยากรที่รัฐบาลอินเดียปัจจุบันเลือกใช้ เช่น การพยายามใช้ประโยชน์จากชาวอินเดียโพ้นทะเลว่าจะสามารถก่อให้เกิดผลต่อการตัดสินใจในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลประเทศอื่น ๆ ต่ออินเดียได้เพียงใด หรือแม้แต่โยคะหรืออายุรเวทที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็ไม่อาจวัดได้เช่นกันว่าผู้ที่ฝึกโยคะหรือขึ้นชอบอายุรเวทจะมีความขึ้นชอบอินเดียตามไปแค่ไหนเพียงใด และอาจมีความเสี่ยงที่อินเดียจะ “หลงผิด” หรือ “หลงตัวเอง” และลุ่มหลงคุณค่าทางวัฒนธรรมของตนเกินกว่าความเป็นจริงหรือที่ประเทศอื่นขึ้นชอบอย่างแท้จริง⁴⁹ การวัด soft power หรือการวัดประสิทธิภาพของการดำเนินนโยบาย soft power จึงเป็นอีกประเด็นที่ยากในการดำเนินการ โดยวิธีการที่พอจะทำได้คือการประเมินจากตัวชี้วัดและสถิติต่าง ๆ หรือการสำรวจความคิดเห็น ซึ่งอาจเป็นการวัดที่ไม่สมบูรณ์เพราะเป็นสิ่งที่ทำในระยะเวลาเพียงสั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ผลการสำรวจอาจเป็นการประเมินเบื้องต้นที่พอจะทำให้ทราบได้ว่าประเทศนั้นมีความน่าสนใจหรือมีนโยบายที่เป็นที่นิยมอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีการทำอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ก็จะสามารถประมวลผลที่มีความแม่นยำมากขึ้นได้ โดยบริษัท Brand Finance ของสหราชอาณาจักรได้ทำการจัดอันดับ soft power ของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ใน ค.ศ. 2020 (Global Soft Power Index 2022) โดยใช้เกณฑ์วัด ได้แก่

- 1) Business & Trade ความง่ายในการดำเนินธุรกิจ เศรษฐกิจแข็งแกร่งและมีเสถียรภาพ สินค้าและแบรนด์ที่ทั่วโลกขึ้นชอบ ศักยภาพในการเติบโตทางเศรษฐกิจ
- 2) Governance ผู้นำที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล การเมืองมีเสถียรภาพ มาตรฐานจริยธรรมสูงและการฉ้อราษฎร์บังหลวงต่ำ เคารพกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชน
- 3) International Relations มีอิทธิพลในแวดวงการทูต ช่วยเหลือประเทศอื่น ๆ ปกป้องสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศต่าง ๆ
- 4) Culture & Heritage มีอิทธิพลในด้านศิลปะและการบันเทิง มีอาหารเป็นที่นิยมทั่วโลก มีความโดดเด่นเรื่องสถานที่ท่องเที่ยว มีมรดกทางวัฒนธรรมสูง มีวิถีการดำรงชีวิตที่น่าดึงดูด เป็นผู้นำด้านกีฬา

⁴⁸ Debidatta Aurobinda Mahapatra, From a latent to a 'strong' soft power? The evolution of India's cultural diplomacy, Palgrave Communications (6 December 2016), 9.

⁴⁹ Ibid, p. 9.

5) Media & Communication ง่ายในการสื่อสารด้วย มีกิจการภายในประเทศน่าติดตาม มีสื่อมวลชนที่ทรงอิทธิพลและน่าเชื่อถือ

6) Education & Science เป็นผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ มีระบบการศึกษาแข็งแกร่ง มีบริษัทด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี

7) People & Values ใจกว้าง สนุก เป็นมิตร เชื่อถือได้

โดยบริษัท Brand Finance ได้ทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุ 18-75 ปี จำนวน 101,000 คน จาก 101 ประเทศ เพื่อจัดอันดับ soft power 120 ประเทศทั่วโลก ผลปรากฏว่าอินเดียอยู่อันดับที่ 29 ขยับขึ้นจากอันดับที่ 36 ในปีก่อนหน้า โดยหากพิจารณาตัวชี้วัดต่าง ๆ ภายใต้เกณฑ์วัด 7 เกณฑ์ข้างต้น มีเพียง 1 ตัวชี้วัดที่อินเดียติดอันดับ 1 ใน 3 อันดับแรก นั่นคือ ศักยภาพและแนวโน้มในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งอินเดียได้อันดับที่ 3 รองจากญี่ปุ่นและจีน ผลตัวชี้วัดดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงจุดเด่นของอินเดียในยุคปัจจุบันที่นานาประเทศมองเห็น ซึ่งกลับเป็นเรื่องศักยภาพในเชิงเศรษฐกิจมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของการเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณที่อินเดียภาคภูมิใจและเห็นว่าเป็นแหล่ง soft power ที่สำคัญของตน

ตารางที่ 7 อันดับ Global Soft Power Index ของอินเดีย ค.ศ. 2010-2022

ปี (ค.ศ.)	อันดับ
2022	29
2021	36
2020	27
2019	7
2018	9
2016	7
2014	8
2012	9
2010	9

หมายเหตุ ใน ค.ศ. 2020 และ 2021 บริษัท Brand Finance ได้เพิ่มตัวชี้วัดการจัดการการแพร่ระบาดของ COVID-19 ทั้งในด้านการปกป้องชีวิตประชาชน การฉีดวัคซีน การฟื้นฟูเศรษฐกิจ รวมทั้งการช่วยเหลือประเทศอื่น ๆ ซึ่งทำให้อินเดียอันดับร่วงลงเป็นอย่างมากเนื่องจากการบริหารจัดการในระบบสาธารณสุขที่ล้มเหลว ส่งผลให้คะแนนในตัวชี้วัดนี้ของอินเดียต่ำมาก

กล่าวโดยสรุป อินเดียได้ใช้ soft power เพื่อยกระดับและบทบาทของประเทศในเวทีโลก มาเป็นเวลายาวนานนับตั้งแต่ก่อตั้งประเทศเป็นสาธารณรัฐจนถึงปัจจุบัน โดยใช้แหล่งที่มาและทรัพยากรที่แตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย ตามเหตุปัจจัยและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป แต่อาจกล่าวได้ว่ารัฐบาลอินเดียภายใต้การนำของนาย Narendra Modi ได้ดำเนินนโยบายและแนวทางที่แตกต่างจากรัฐบาลก่อนหน้าอย่างค่อนข้างสิ้นเชิง โดยมีแนวทางที่กล้า ภูมิใจ มั่นใจ และชัดเจน ในการเปิดเผยรากเหง้าและตัวตนด้านวัฒนธรรม ศาสนา ค่านิยม และความเชื่อ เพื่อสร้าง brand และส่งเสริมผลประโยชน์ของอินเดีย โดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและ platforms สื่อสังคมออนไลน์อย่างจริงจังเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทั้งในและต่างประเทศ ถึงแม้สิ่งเหล่านี้จะมิได้ส่งผลให้อินเดียมีอำนาจเพิ่มขึ้นในเวลาอันรวดเร็ว โดยหากดูจากการจัดอันดับ soft power ของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก อินเดียยังคงอ่อนด้อยและยังคงต้องพัฒนาตนเองในหลายองค์ประกอบที่สำคัญ แต่ก็ถือได้ว่ารัฐบาลของนาย Narendra Modi ได้ทำการเปลี่ยนรูปแบบอินเดียใหม่และแสดงให้เห็นวิวัฒนาการของอินเดียจาก “latent soft power” เป็น “strong soft power” ที่สามารถรับรู้ได้⁵⁰ ทั้งนี้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการดำเนินนโยบายการต่างประเทศ โดยเฉพาะการช่วยดึงความสนใจของนานาชาติไปจากการสร้างพลาณาภาพทางการทหารของอินเดียเพื่อเตรียมรับการป้องกันการคุกคามจากปากีสถานซึ่งยังคงมีประเด็นขัดแย้งกรณีแคชเมียร์และยังมีการกระทบกระทั่งบริเวณชายแดนอยู่เสมอ รวมทั้งการต่อสู้กับอิทธิพลจีนที่แผ่เข้ามาในภูมิภาคเอเชียใต้และมหาสมุทรอินเดีย และในขณะเดียวกัน ก็เลือกใช้ทรัพยากรด้านเศรษฐกิจ เช่น นโยบายเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศและส่งเสริมนวัตกรรมเทคโนโลยี เพื่อ rebrand อินเดียให้เป็นประเทศที่ทันสมัยและมีนวัตกรรม เพื่อดึงดูดการลงทุนและนักท่องเที่ยวเข้าประเทศ โดยยังคงยึดมั่นในการส่งเสริมค่านิยมด้านวัฒนธรรม อารยธรรม และศาสนา โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับศาสนาฮินดู ซึ่งเป็นแนวทางตามอุดมการณ์ของพรรค BJP

เมื่อพิจารณาวิสัยทัศน์ของนาย Narendra Modi ในการกล่าวปาฐกถาต่อประชาชนทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 2022 ซึ่งเป็นปีครบรอบ 75 ปีการประกาศเอกราชของอินเดีย นาย Narendra Modi กล่าวถึงแนวทางใหม่เพื่อบรรลุเป้าหมายการเป็นประเทศพัฒนาแล้วในอีก 25 ปีข้างหน้า ซึ่งอินเดียจะมีอายุครบ 100 ปี โดยกำหนด 5 เสาหลัก หรือ “Panch Pran”⁵¹ หรือ “Five Pledges” ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ การมีความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของอินเดีย ซึ่ง นาย Narendra Modi กล่าวว่า คนอินเดียต้องมีความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของตนซึ่งจะ

⁵⁰ Ibid, p. 9.

⁵¹ Embracing “Panch Pran” by 2047 includes 1) move the country ahead with a big resolve which is a developed India 2) liberate from the slavery mind set 3) feel proud of our heritage and legacy 4) unity and solidarity and 5) the duty of the citizens towards the nation.

ทำให้อินเดียสามารถเจริญรุ่งเรือง และเมื่อนั้น อินเดียจะสามารถมีทางออกให้กับโลก⁵² ปาฐกถาดังกล่าวเป็นเครื่องยืนยันอย่างดีว่าอินเดียจะยังคงให้ความสำคัญและยึดแนวทางการให้ความสำคัญกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมต่อไป แม้ว่าทรัพยากรนี้จะเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้หรือวัดผลได้ยากในการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล โดยเฉพาะนโยบายการต่างประเทศ โดยนาย S. Jaishankar รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินเดีย ได้ตอบคำถามในระหว่างการพบปะกับชาวอินเดียโพ้นทะเลในกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม ค.ศ. 2022 เกี่ยวกับการผลักดัน soft power ของอินเดียให้ความโดดเด่นมากขึ้นดังเช่น K-pop ของเกาหลีใต้ ว่า “the beauty of soft power is that it is not driven by the government.” โดยสิ่งที่รัฐบาลทำได้คือการสร้างปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิด soft power ซึ่งจะเห็นตัวอย่างได้จากการที่อินเดียได้ผลักดันให้โยคะเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลกและการประสบความสำเร็จในการจัดงานวันโยคะสากลทั่วโลกซึ่งถือว่าเป็น “the largest cultural celebration of the world”

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาพบด้วยว่า การดำเนินนโยบายเพื่อส่งเสริมและประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมของอินเดียดูเหมือนจะไม่ได้เป็นไปเพื่อการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแต่เพียงอย่างเดียว หรือมุ่งเป้าเพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ด้านอุตสาหกรรมบันเทิงต่าง ๆ ดังเช่น K-pop หรือ K-series ของเกาหลีใต้ แต่กลับเป็นไปเพื่อการแสดงความภาคภูมิใจในความร่ำรวยทางวัฒนธรรมเหล่านั้นให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาชาวโลก ซึ่งแนวคิดดังกล่าวอาจเป็นสิ่งที่ฝังรากลึกใน DNA ของชาวอินเดียมาเป็นเวลายาวนานนับตั้งแต่ยุคมหามะคานธี ซึ่งได้เคยกล่าวไว้ว่า “I do not want my house to be walled in on all sides and my windows to be stuffed. I want the culture of all lands to be blown about my house as freely as possible. But I refuse to be blown off my feet by any.”⁵³ และจากการสัมภาษณ์นาย Rajesh Uike ผู้อำนวยการกองสารสนเทศและการทูตสาธารณะ (External Publicity & Public Diplomacy Division) สำนักโฆษกกระทรวงการต่างประเทศอินเดีย นาย Rajesh Uike เห็นว่า soft power ของอินเดียคือ การเป็น “benign power” และ “old civilization” ที่ร่ำรวยอารยธรรมและวัฒนธรรมซึ่งเป็นที่ชื่นชมของนานาชาติ ส่วนการ brand อินเดีย นั้น นาย Rajesh Uike ตอบว่าอินเดียต้องการให้นานาชาติเห็นอินเดียเป็น “Ancient civilization in modern time” ซึ่งสนับสนุนและสร้างคุณความดีให้แก่โลก

⁵² Prime Minister’s address from the ramparts of the Red Fort on 76th Independence Day, [Online], Available from: <https://pib.gov.in/PressReleaseDetail.aspx?PRID=1851994>.

⁵³ Press Information Bureau, Government of India, Vice President’s Secretariat, India should utilize the immense potential in soft power to expand global outreach, [Online], 15 December 2020, Available from: <https://pib.gov.in/Pressreleaseshare.aspx?PRID=1680838>.

และมีส่วนร่วมในการสนับสนุนสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าผลประโยชน์ส่วนตัว นั่นก็คือผลประโยชน์ส่วนรวม⁵⁴ ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้เป็นอย่างดีถึงการปลูกฝังความคิดในการเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวซึ่งสืบมาตั้งแต่สมัยมหาตมะคานธีและการยังคงยึดโยงกับรากเหง้าทางอารยธรรมซึ่งได้เริ่มจางหายไปจากคนรุ่นใหม่และโลกยุคปัจจุบัน

นอกจากนี้ ยังอาจสังเกตได้ว่า การส่งเสริมวัฒนธรรมของอินเดียนั้นมีความมุ่งหมายอีกประการเพื่อสร้างความรักและความหวงแหนในอารยวัฒนธรรม รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของคนในชาติไปพร้อมกัน โดยใน ค.ศ. 2022 ซึ่งเป็นวาระครบรอบ 75 ปี ที่อินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษ ICCR ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักด้าน soft power ของอินเดีย แต่กลับได้รับมอบหมายงานพิเศษให้จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมทั่วประเทศอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปีเพื่อเฉลิมฉลองวาระพิเศษดังกล่าว ซึ่งแม้จะมีการเชิญคณะทูตานุทูตเข้าร่วมงานต่าง ๆ ช้างต้น แต่ก็เชื่อได้ว่าการจัดงานในทั่วทุกรัฐย่อมหวังผลในการสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคของอินเดีย ซึ่งมีความแตกต่างทั้งเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม จนมีผู้กล่าวเปรียบเทียบว่าอินเดียมี 28 รัฐ ซึ่งก็ต่างมีลักษณะเฉพาะของตนจนเปรียบเสมือน 28 ประเทศ โดยความสามัคคีของคนในชาติซึ่งมีขนาดใหญ่เช่นอินเดีย ย่อมส่งผลดีต่อการดำเนินนโยบายในประเทศของรัฐบาลและพรรค BJP ทั้งในด้านการบริหารจัดการประเทศให้เป็นไปในแนวทางที่ต้องการ รวมถึงการสร้างความพึงพอใจให้กับฐานเสียงของพรรค ซึ่งส่งผลดีต่อความมั่นคงทางการเมืองในชาติและพรรคต่อไป

⁵⁴ สัมภาษณ์ Rajesh Uike, Director of External Publicity & Public Diplomacy Division, Ministry of External Affairs., 17 สิงหาคม 2565.

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษาในบทที่ 3 พอจะสรุปได้ว่า ประเทศที่มีความแข็งแกร่งด้านวัฒนธรรม มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน และมีอารยธรรมเก่าแก่ที่น่าภาคภูมิใจดังเช่นอินเดีย คงมีอาจมองข้ามการใช้ประโยชน์จากจุดเด่นในข้อนี้เพื่อยกระดับสถานะของประเทศในสายตาของนานาชาติ ประเทศ แม้อินเดียจะไม่มีนโยบายที่เป็นลายลักษณ์อักษรในการผลักดัน soft power เป็นการเฉพาะ โดยในช่วงเริ่มก่อตั้งประเทศ soft power ของอินเดียเกิดขึ้นจากแนวความคิดในการผดุงความยุติธรรม และความเท่าเทียมของมหาตมะคานธีที่ทำให้เกิดกระแสไปทั่วโลก และการดำเนินนโยบายการต่างประเทศเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์และความท้าทายเฉพาะหน้าต่าง ๆ ของประเทศในขณะนั้น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นไปเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก ต่อมา จึงเริ่มปรับใช้การดำเนินนโยบายเปิดเสรีทางเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยใช้ขนาดและศักยภาพทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยในการสร้างอำนาจดึงดูดนานาชาติให้เข้ามาลงทุนและทำการค้า ซึ่งทำให้เศรษฐกิจอินเดียพัฒนารุดหน้าอย่างรวดเร็ว ภาคอุตสาหกรรมสำคัญเกิดขึ้นและเจริญเติบโตอย่างก้าวกระโดดในหลายเมืองหลักของอินเดีย เช่น เมืองบังคาลอร์ที่ได้รับการขนานนามว่าเป็น “Silicon Valley of India” อย่างไรก็ดี ในระยะหลังมานี้เองที่อินเดียได้เริ่มมีความจริงจังในการผลักดัน soft power ของตน ซึ่งการมีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง เช่น ICCR ย่อมช่วยตอบโจทย์และช่วยผลักดันนโยบายรัฐบาลได้ดีกว่าการไม่มีหน่วยงานที่เป็นจุดเชื่อมโยงและดูแลภาพรวมการดำเนินการแบบบูรณาการ แม้ว่าการทำงานของ ICCR จะเป็นเพียงการดำเนินการของรัฐในบางประเด็น ซึ่งไม่อาจเหมารวมว่าเป็นการดำเนินการที่ครอบคลุมนโยบาย soft power ทั้งหมดของอินเดีย อีกทั้งยังถูกวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ในการผลักดัน soft power ของอินเดีย แต่ก็ไม่น่าจะผิดหากจะกล่าวว่า การมีองค์กรอย่าง ICCR ช่วยเสริมให้ soft power ของอินเดีย โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรม ‘visible’ มากขึ้นในสายตาชาวโลก ด้วยนโยบายและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นประจำซึ่งช่วยสร้างความใกล้ชิดกับนานาชาติ และเมื่อผนวกกับความเข้มแข็งของรัฐบาลนาย Narendra Modi นายกรัฐมนตรีอินเดียคนปัจจุบัน ที่มีความชัดเจน กล้าและมั่นใจที่จะแสดงออกถึงความภาคภูมิใจในรากเหง้าและคุณค่าทางวัฒนธรรมของตน ก็ยิ่งทำให้อินเดียในยุคปัจจุบันปรับเปลี่ยนรูปโฉมของตนเองเป็นอินเดียใหม่ที่มีบุคลิกโดดเด่นมากขึ้นในเวทีระหว่างประเทศ โดยมีหลายกิจกรรมที่ถือได้ว่าประสบความสำเร็จ

ในการสร้างการรับรู้และความตระหนักรู้เกี่ยวกับอินเดีย รวมถึงรักษาผลประโยชน์ของอินเดียในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผลักดันให้วันที่ 21 มิถุนายนเป็นวันโยคะสากลและจัดกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์ทั่วโลกอย่างต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมพบกับชาวอินเดียโพ้นทะเลเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความใกล้ชิดโดยหวังผลให้ชาวอินเดียโพ้นทะเลที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศช่วยรักษาผลประโยชน์ของอินเดียในต่างประเทศรวมถึงเป็นตัวแทนเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของอินเดียในประเทศต่าง ๆ การใช้แหล่งกำเนิดทางศาสนาสำคัญในอินเดียเพื่อเชื่อมโยงกับความเชื่อทางศาสนาของปัจเจกบุคคลซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจในระดับประชาชนในระยะยาว ส่วนการดำเนินการแลกเปลี่ยนทางวิชาการระหว่างสถาบันการศึกษาและการตั้งศูนย์อินเดียศึกษา การแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมและการส่งเสริมภาษาสันสกฤต ซึ่งดำเนินการโดย ICCR และศูนย์วัฒนธรรมอินเดียในต่างประเทศเป็นหลัก อาจเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเห็นประจักษ์หรือวัดผลได้ในทันที แต่ก็เป็น การดำเนินการต่อเนื่องในลักษณะ ‘ซิมลิค’ ซึ่งจะให้ผลเชิงบวกแก่อินเดียในระยะยาว

ไทยเองก็มีแหล่งทรัพยากรและมีความภาคภูมิใจในด้านวัฒนธรรมของตนที่คล้ายคลึงกับอินเดีย แม้จะต่างกันในเรื่องขนาดของประเทศและความหลากหลายของชาติพันธุ์ซึ่งไทยมีน้อยกว่ามาก แต่รัฐบาลของไทยในแต่ละยุคแต่ละสมัยก็ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมของไทยในรูปแบบที่อาจแตกต่างกันไป แม้กระนั้น ก็ยังไม่เคยมีรัฐบาลในยุคสมัยใดที่กำหนดนโยบายชัดเจนให้มีการใช้วัฒนธรรมเป็น soft power ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จนล่าสุดที่ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมภาพลักษณ์ประเทศผ่านสื่อบันเทิงในลักษณะอำนาจละมุนขึ้นภายใต้คณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ และคณะกรรมการนโยบายส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศด้วย Soft Power ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่มีการจัดตั้งกลไกผลักดัน soft power ของไทยอย่างเป็นทางการ จึ่งเห็นว่าอาจพิจารณานำแนวทางการดำเนินการในเรื่องนี้บางประการของอินเดียมาปรับใช้ในการต่อยอดการดำเนินนโยบาย soft power ของไทย ดังข้อเสนอแนะในข้อ 4.2

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) รัฐบาล โดยการนำเสนอของคณะกรรมการหรืออนุกรรมการที่เกี่ยวข้อง พิจารณาเลือกทรัพยากรที่เป็น ‘winner’ เพื่อใช้ในการส่งเสริมภาพลักษณ์และผลักดัน soft power ของไทย ดังเช่นที่อินเดียได้คัดเลือกทรัพยากรที่โดดเด่นจำนวนหนึ่ง อาทิ โยคะ อินเดียโพ้นทะเล ศาสนา เพื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างจริงจังต่อเนื่องทั้งในและต่างประเทศ ดังเช่น การจัดงานวันโยคะสากล ซึ่งอินเดียจัดขึ้นพร้อมกันหลายประเทศทั่วโลกทุกปีเสมือนเป็นวันสำคัญของโลกอีกวันหนึ่ง และถือว่าประสบความสำเร็จในแง่การประชาสัมพันธ์ การสร้างความตระหนักรู้ และจำนวนผู้เข้าร่วมงาน

โดยหากไทยสามารถเลือกทรัพยากรที่เห็นว่ามีศักยภาพมาดำเนินการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยการทำงานร่วมกันอย่างสอดประสานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ก็น่าจะก่อให้เกิดผล (impact) ที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเมื่อได้ดำเนินการต่อเนื่องเป็นประจำจนเป็นที่รับทราบโดยทั่วกัน หรือ ‘ติดตลาด’ แล้ว ก็จะมีผลความคาดหวังจากประเทศเป้าหมายให้มีการจัดงานหรือกิจกรรมดังกล่าวอย่างต่อเนื่องต่อไป ทั้งนี้ ในการกำหนดแหล่งทรัพยากรที่จะใช้อาจพิจารณานโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมวัฒนธรรม 5F ได้แก่ อาหาร (Food) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (Film) การออกแบบแฟชั่นไทย (Fashion) ศิลปะการป้องกันตัวแบบไทย (Fighting) และเทศกาลประเพณีไทย (Festival) รวมทั้งหาแนวทางการส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ 15 สาขาที่รัฐบาลระบุไว้⁵⁵ โดยให้ความสำคัญกับทรัพยากรรูปแบบใหม่ ๆ (เช่น เกมผีไทย) และรัฐบาลควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณเพื่อการค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับทรัพยากร soft power ของไทยและประเทศเป้าหมายที่มีศักยภาพสำหรับการใช้ทรัพยากรดังกล่าว

2) โดยที่คณะกรรมการนโยบายส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศด้วย Soft Power ประกอบด้วยกรรมการซึ่งส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตำแหน่ง กรรมการจากภาคเอกชนมีเพียง 2 คน คือประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และประธานกรรมการหอการค้าไทยและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และผู้ทรงคุณวุฒิที่ประธานกรรมการแต่งตั้งเพียง 3 คน จึงเห็นว่าควรตั้งคณะทำงานในแต่ละด้านที่สำคัญเพิ่มเติม อาทิ คณะทำงานด้านการคัดเลือก/จัดลำดับความสำคัญของทรัพยากรที่มีศักยภาพ (ตามข้อ (1)) ซึ่งควรประกอบด้วยผู้มีวิสัยทัศน์ และผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ คล้ายองค์ประกอบของสมัชชาใหญ่ของ ICCR ทั้งจากภาครัฐ เอกชน วิชาการ สื่อมวลชน ในด้านศิลปวัฒนธรรม ทั้งแบบดั้งเดิมและร่วมสมัย ด้านนโยบายการต่างประเทศ ด้านอุตสาหกรรมบันเทิง เพื่อระดมสมองและจัดทำข้อเสนอ ระบุแหล่งทรัพยากรที่พึงใช้ แนวทางเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายดังกล่าว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะต้องเข้ามาร่วมในการดำเนินการ

3) พิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งหน่วยงานดูแลด้าน soft power ของไทย ในลักษณะคล้าย ICCR แม้ว่าในทางปฏิบัติ ICCR จะยังถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน แต่ในแง่โครงสร้าง งบประมาณ และทรัพยากรบุคคลเพื่อรองรับงานเฉพาะด้าน ถือว่าเป็นรูปแบบการทำงานที่สามารถสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมได้ โดยเฉพาะการมีศูนย์วัฒนธรรมในต่างประเทศเพื่อดูแลกิจกรรมส่งเสริมด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งไทยอาจพิจารณารูปแบบการทำงานดังกล่าวด้วยเช่นกัน โดยในระยะแรกอาจเริ่มจากการมอบหมายเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงไป

⁵⁵ ได้แก่ 1) งานฝีมือและหัตถกรรม 2) ดนตรี 3) ศิลปะการแสดง 4) ทัศนศิลป์ 5) ภาพยนตร์ 6) การแพร่ภาพและกระจายเสียง 7) การพิมพ์ 8) ซอฟต์แวร์ 9) การโฆษณา 10) การออกแบบ 11) การให้บริการด้านสถาปัตยกรรม 12) แฟชั่น 13) อาหารไทย 14) การแพทย์แผนไทย 15) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประจำการในสถานเอกอัครราชทูตในประเทศเป้าหมายก่อนจะขยับขยายเป็นการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมในประเทศที่เป็นยุทธศาสตร์ในระยะต่อไป

4) โดยที่ปัจจุบัน เริ่มมีคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการผลักดัน soft power ของไทยขึ้นหลายคณะ ซึ่งอาจมีความทับซ้อนในตัวองค์กรประกอบคณะ (โดยเฉพาะหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมักถูกกำหนดให้อยู่ในองค์ประกอบของคณะ (อนุ) กรรมการ) รวมทั้งมีส่วนคาบเกี่ยวในเรื่องขอบเขตงาน จึงเห็นว่า ควรให้อำนาจแก่คณะกรรมการนโยบายส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศด้วย Soft Power ในการกำกับดูแลภาพรวมการดำเนินงานในภาพใหญ่ โดยความเห็นและข้อเสนอแนะใด ๆ ของคณะทำงานตามข้อ (2) หรือคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการอื่นใดที่เกี่ยวข้อง ให้มีการเสนอต่อคณะกรรมการนโยบายส่งเสริมภาพลักษณ์ฯ ดังกล่าว เพื่อบูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งองค์การฯ หน่วยงานราชการหรือต่างคนต่างทำ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพของงานและงบประมาณ ทั้งนี้ เมื่อคณะกรรมการนโยบายส่งเสริมภาพลักษณ์ฯ เห็นชอบต่อข้อเสนอเหล่านั้นแล้ว จึงเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดพิจารณาและให้ความเห็นชอบ ก่อนกำหนดเป็นนโยบายและแนวทางการดำเนินการที่เหมาะสมร่วมกันเพื่อเป็นแผนที่นำทางสำหรับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยให้มีการมอบหมายหน่วยงานรับผิดชอบในแต่ละด้านที่ชัดเจน มีการติดตามผลการรายงานความคืบหน้ารวมถึงปัญหาอุปสรรคเป็นระยะ ๆ

4.2.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ

1) ใช้ new media และสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์อย่างแนบเนียนและนุ่มนวล ไม่ใช่การสร้างภาพ หรือยัดเยียดเนื้อหาจนเกินไป โดยอาจพิจารณาแนวทาง อาทิ การเสนอเนื้อหาผ่านผู้มีอิทธิพลในสื่อ (social media influencer) การสอดแทรกเนื้อหาอย่างแนบเนียนในสื่อภาพยนตร์ ละคร หรือรายการบันเทิงต่าง ๆ ซึ่งอนุกรรมการส่งเสริมภาพลักษณ์ประเทศด้านสื่อบันเทิงในลักษณะอำนาจละมุนถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี ซึ่งปรับบทบาทภาครัฐจากการเป็นผู้สนับสนุนมาเป็นผู้ลงทุนและขับเคลื่อนวาระดังกล่าว และน่าจะเกิดการบูรณาการในการทำงานและเกิดผลที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

2) สร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยบูรณาการทั้งในด้านการทำงานและงบประมาณ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์และประสิทธิภาพของการดำเนินการมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของอินเดียในการจัดงานเฉลิมฉลองครบ 75 ปีที่ได้รับเอกราช ซึ่ง ICCR เป็นหน่วยงานหลัก แต่ก็จะมีหน่วยงานอื่น ๆ มาร่วมจัดงานด้วยเสมอ อาทิ การจัดงานวันโยคะสากล ร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวง AYUSH การจัดงานแสดงนาฏศิลป์จากทุกรัฐ โดยร่วมกับกระทรวงวัฒนธรรม

3) โดยที่ niche ของกระทรวงการต่างประเทศคือการสืบเสาะหาข้อมูลเกี่ยวกับแนวทาง/แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินนโยบาย soft power ดังนั้น จึงควรพิจารณาส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงนโยบายและแนวปฏิบัติในต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จเพื่อนำมาปรับใช้ในประเทศ โดยในส่วนของอินเดีย อาจใช้ประโยชน์จากความร่วมมือภายใต้ Cultural Exchange Programme (CEP) ภายใต้บันทึกความเข้าใจด้านความร่วมมือด้านวัฒนธรรมระหว่างไทยกับอินเดีย ซึ่งช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บรรณานุกรม

หนังสือ

Nye, Joseph. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: Public Affairs, 2004.

งานวิจัย/ รายงานการศึกษา / เอกสารทางการ

จรี ลี้มละมัย. การใช้วัฒนธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระดับสากลอย่างมีประสิทธิภาพ. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, หลักสูตรนักบริหารการทูต สถาบันเทวะวงศัวโรปกการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2554.

ชาครีย์นรทิพย์ เสวีกุล. รูปแบบและการดำเนินการขององค์กรที่ทำหน้าที่ส่งเสริม soft power diplomacy กรณีศึกษาของ Yunus Emre Institute ประเทศตุรกี. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, หลักสูตรนักบริหารการทูต สถาบันเทวะวงศัวโรปกการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2562.

ปิยภักดี ศรีเจริญ. แนวทางการพัฒนาการทูตสาธารณะในภูมิภาคเอเชียใต้. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, หลักสูตรนักบริหารการทูต สถาบันเทวะวงศัวโรปกการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2554.

รญาภรณ์ สุคนธ์ทรัพย์. การสร้างเอกภาพและประสิทธิผลให้กับการทูตวัฒนธรรมของประเทศไทย. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, หลักสูตรนักบริหารการทูต สถาบันเทวะวงศัวโรปกการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2552.

อลิ ม้ามณี. การใช้ Soft Power ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: กรณีศึกษาการดำเนินของทีมชาติไทยในเนปาล. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, หลักสูตรนักบริหารการทูต สถาบันเทวะวงศัวโรปกการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2555.

Gruzdev, Audrey; Konukhova, Anastasiya; and Podyapolsky, Sergey. India's Soft Power: Images and Components. Siberian Federal University, 2015.

Kumar Das, Ajaya. Soft and hard power in India's strategy towards Southeast Asia. S. Rajaratnam School of International Studies, 2013.

Pumalee, Theerapat. Soft power engagement toward ASEAN under the India's Act East Policy after 2014: a case study of Thailand. International Relations, Faculty of Political Science, Thammasat University, 2018.

การสัมภาษณ์

Renu Prithiani. Programme Director (Exhibition & Bust), ICCR. Interview. 20 August 2022.

Rajesh Uike. Director of External Publicity & Public Diplomacy Division, Ministry of External Affairs. Interview. 17 August 2022.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ศุภวิชญ์ แก้วคุณอก. สัตยาเคราะห์แบบคานธี: การชุมนุมด้วยความรัก และการต่อสู้เพื่อความอยู่ดีธรรม. [Online]. แหล่งที่มา: <https://www.the101.world/gandhi-satyagraha/>.

Addleton Academic Publisher. The false promise of India's soft power. Rohan Mukherjee, Geopolitics, History, and International Relations. 6(1), 2014, 46-48

Central Sanskrit University. About us. [Online]. Available from: http://www.sanskrit.nic.in/about_us.php.

Debidatta Aurobinda Mahapatra. From a latent to a 'strong' soft power? The evolution of India's cultural diplomacy. Palgrave Communications. (6 December 2016), 9.

External Publicity Division, Ministry of External Affairs, Government of India. Panchsheel. [Online]. June 2004, 1-3. Available from: https://www.mea.gov.in/Uploads/PublicationDocs/191_panchsheel.pdf.

Indian Council for Cultural Relations. Annual Report 2018-2019. [Online]. ICCR. Available from: <https://www.iccr.gov.in/sites/default/files/Annual%20reports/Annual%20Report%202020.pdf>

_____. Annual Report 2019-2020. [Online]. Available from: <https://www.iccr.gov.in/sites/default/files/2021-12/ICCR%20English%20Report%202021%20L.pdf>.

_____. Annual Report 2020-2021. [Online]. Available from: https://www.iccr.gov.in/sites/default/files/2022-07/Annual%20Report%202020-21_16082021%20final.pdf

Indian Council for Cultural Relations. Constitution. [Online]. 10 May 2019. Available from: <https://iccr.gov.in/about-us/constitution>

- _____. ICCR plans to use Indian cuisine as soft power and take its food diversity to the world. [Online]. 21 May 2021. Available from: <https://www.iccr.gov.in/sites/default/files/Press%20Release%20-%20DDU%20Oration.pdf>.
- _____. Memorandum of Association. [Online]. 26 March 2019. Available from: <https://iccr.gov.in/index.php/about-us/memorandum-association>.
- _____. Promotion of Indian Music in Flights Operated by Indian air companies. [Online]. 23 December 2021. Available from: <https://iccr.gov.in/media/photo-gallery/promotion-indian-music-flights-operated-indian-air-companies>
- _____. Spirituality as Soft Power. [Online]. 9 November 2021. Available from: <https://iccr.gov.in/sites/default/files/2021-11/9%20Nov-Press%20Release.pdf>
- Joydeep Bose. Sanskrit plays key role in strengthening cultural ties: PM Modi on Mann Ki Baat. Hindustan Times. [Online]. 29 August 2021. Available from: <https://www.hindustantimes.com/india-news/sanskrit-plays-key-role-in-strengthening-cultural-ties-pm-modi-on-mann-ki-baat-101630212289395.html>.
- London School of Economics and Political Science. India: the next superpower?: India's soft power: from potential to reality?. LSE Research Online, 2012, 31.
- Namita Bajpai. Kushinagar to boost global Buddhist pilgrimage circuit: PM Modi. Indian Express. [Online]. 21 October 2021. Available from: <https://www.newindianexpress.com/nation/2021/oct/20/pm-modi-inaugurates-kushinagar-international-airport-2373553.html>.
- Pant, Harsh V. India's Soft-Power Strategy. Outlook. [Online]. 4 February 2022. Available from: <https://www.outlookindia.com/website/story/indias-soft-power-strategy/295206>.
- Prime Minister's Office. English Rendering of Prime Minister's address from the ramparts of Red Fort on 76th Independence Day. [Online]. 15 August 2022. Available from: <https://pib.gov.in/PressReleaseDetail.aspx?PRID=1851994>
- Prime Minister's Office. India should utilize the immense potential in soft power to expand global outreach. Press Information Bureau, Government of India, Vice President's Secretariat. [Online]. 15 December 2020. Available from: <https://pib.gov.in/Pressreleashere.aspx?PRID=1680838>.

- Rao, Nirupama. The Case for Harnessing Soft Power, or Why India Cannot Be Insular. The Wire. [Online]. 6 January 2022. Available from: <https://thewire.in/diplomacy/india-soft-power-nirupama-rao>.
- Salil Shetty. India's Soft Power: Challenges and Opportunities. Rajiv Gandhi Institute for Contemporary Studies. [Online]. 2019, 15-16. Available from: <https://carrcenter.hks.harvard.edu/publications/indias-soft-power-challenges-and-opportunities>.
- Staff Reporter, Bhopal. ICCR 70th Foundation Day a low-key affair. the Pioneer. [Online]. 10 April 2020. Available from: <https://www.dailypioneer.com/2020/state-editions/iccr-70th-foundation-day-a-low-key-affair.html>.
- Standing Committee on External Affairs (2016-2017). India's Soft Power Diplomacy including Role of Indian Council for Cultural Relations (ICCR) and Indian Diaspora. Thirteenth Report, Presented to sixteenth Lok Sabha, Laid in Rajya Sabha. [Online]. 23 November 2016. Available from: https://eparlib.nic.in/bitstream/123456789/65273/1/16_External_Affairs_13.pdf.
- The Economic Times. At 18 million, India has the world's largest diaspora population. [Online]. 12 January 2021. Available from: <https://economictimes.indiatimes.com/nri/migrate/at-18-million-india-has-the-worlds-largest-diaspora-population/articleshow/80290768.cms>.
- Whatsup University. Oldest language of the world. Readers' Blog by the Times of India. [Online]. 13 May 2020. Available from: <https://timesofindia.indiatimes.com/readersblog/whatsapp-university/oldest-language-of-the-world-19460/>.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวรัชณี เอื้อไพโรจน์กิจ
ประวัติการศึกษา	– วารสารศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ – เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2540 เจ้าหน้าที่การทูต 3 สำนักงานปลัดกระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2541-2542 เจ้าหน้าที่การทูต 3 / เจ้าหน้าที่การทูต 4 กองการสื่อมวลชน กรมสารนิเทศ พ.ศ. 2543-2547 เลขานุการตรี / เลขานุการโท สถานเอกอัครราชทูต ณ เวียงจันทน์ พ.ศ. 2548 เจ้าหน้าที่การทูต 6 กองยุโรป 1 กรมยุโรป พ.ศ. 2550-2553 เลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงฮานอย พ.ศ. 2554-2557 นักการทูตชำนาญการ / นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา) กองนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กรมเศรษฐกิจระหว่าง ประเทศ พ.ศ. 2557-2559 ลาติดตามคู่สมรส (ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ) ไปประจำการที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโซล พ.ศ. 2560-2562 นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา) กองเอเชียใต้ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา พ.ศ. 2563 อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงนิวเดลี
ตำแหน่งปัจจุบัน	อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงนิวเดลี